

ONDŘEJ KRYŠTOF KOLÁŘ

HISTORICKÁ ROČENKA 2013-2014

Collegium Artium o. s.

PÍSEK 2014

TATO PUBLIKACE BYLA VYDÁNA S FINANČNÍ PODPOROU MĚSTA PÍSKU.

TATO PUBLIKACE VYCHÁZÍ DÍKY GRANTOVÉMU PŘÍSPĚVKU
KOMUNITNÍ NADACE BLANICKO – OTAVSKÉ V PROTIVÍNĚ.

HISTORICKÁ ROČENKA 2013-2014 JE VĚNOVÁNA PAMÁTCE
PHDR. STANISLAVA ZITY (1960-2013), ČESKÉHO HISTORIKA,
TÁBORSKÉHO PATRIOTA A DLOUHOLETÉHO PRACOVNÍKA
HUSITSKÉHO MUZEA V TÁBOŘE.

NÁVŠTĚVY SLAVNÝCH ČESKÝCH HUDEBNÍCH SKLADATELŮ V MĚSTĚ PÍSKU

1. Prolog

Bývá někdy zvykem oživit přednášku zmínkou o zajímavých souvislostech, jež se přímo netýkají vlastního tématu vystoupení. Přednášející činí zpravidla ke konci výkladu, aby oživil vyhasínající pozornost posluchačů. Dovolím si dnes porušit tento zvyk a udělám to už na úvod přednášky. Účelem je pouze ukázat, jak se mohou zajímavě prolínat dějiny hudebního života a dějiny města Písku i jeho regionu.

Nevím, zda je vám známo, že předkové světoznámého pražského spisovatele Franze Kafky z otcovy strany pocházeli z Písecka. Na západ od Písku, u vsi Osek, kde byl Kafkův dědeček řezníkem, se nachází starý židovský hřbitov. Na jednom z náhrobků lze číst: „Hier ruhet Jakob Kafka...“ Teprve otec Franze Kafky se odstěhoval do Prahy, kde se stal zámožným obchodníkem.

Před sto lety, od dubna roku 1911 do července roku 1912, působil jako pedagog na pražské německé univerzitě Albert Einstein. Býval tehdy častým hostem v jednom z pražských měšťanských salónů v domě U jednorožce na Staroměstském náměstí č. 17, u paní Berty Fantové, manželky lékárníka a matky pozdějšího významného českého architekta Josefa Fanty. Chodíval tam také Franz Kafka a Albert Einstein tam občas hrál na housle, přičemž ho na klavír doprovázel Max Brod, spisovatel, přítel a pozdější životopisec Franze Kafky.

Nebyl to jediný kontakt Alberta Einsteina s českým hudebním prostředím. O tři desítky let později, v listopadu roku 1943, složil český hudební skladatel Bohuslav Martinů, působící v letech 1941 až 1945 v New Yorku a okolí, mimo jiné na téže Princetonské univerzitě jako Albert Einstein, z obdivu k dílu velkého fyzika „Pět madrigalových stancí“ pro housle a klavír a Einsteinovi skladbu věnoval. Albert Einstein si skladbu skutečně s potěšením veřejně zahrál za doprovodu proslulého francouzského klavíristy Roberta Casadesuse.

A jak zase souvisí život Alberta Einsteina s městem Pískem? Roku 1887 zřídil vynálezce a podnikatel František Křižík, přezdívaný „český Edison“, v Písku první soustavu veřejného elektrického osvětlení v českých zemích. Během vyjednávání o této zakázce byla nejvážnějším konkurentem Františka Křižíka firma bratří Einsteinů z bavorského Mnichova – příbuzných amatérského houslisty Alberta Einsteina.

Zde raději skončím s hledáním překvapivých hudebních souvislostí a přejdu k tématu dnešní přednášky.

2. Hudba v Písku

Než budu hovořit o návštěvách slavných českých hudebních skladatelů v Písku, zmíním se zde krátce o obecných motivech těchto návštěv.

Především Písek byl jedním z důležitých měst Českého království. Od 13. století až do šedesátých let 19. století byl hlavním městem Prácheňského kraje, který se rozkládal přibližně v povodí řeky Otavy na rozsáhlém území jihozápadních Čech, až k zemské hranici na Šumavě. I později v Písku například sídlil krajský soud i další instituce, takže město bylo nadále chápáno jako město krajské. Od založení gymnázia roku 1778 získávalo navíc postupně pověst střediska vzdělanosti a kultury.

To, že tam čeští hudební skladatelé zavítali, tedy můžeme považovat za přirozené a samozřejmé.

Ale navíc je tam mohla přivést pověst Písku jako města, kde se daří hudebnímu životu. K jeho dějinám zde uvedu alespoň několik základních historických faktů:

Hudba se v Písku provozovala již od založení města ve čtyřicátých letech 13. století při návštěvách panovníků a dalších slavnostních příležitostech.

Ve středověku býval střediskem hudebního života farní kostel. Bylo zde sepsáno několik liturgických zpěvníků čili graduálů – prokazatelně jeden latinský v 14. století a čtyři české z 15. a 16. století. Bohužel se z nich zachovaly jen torzovité zbytky.

V době husitské revoluce v 15. století se v Písku provozoval husitský zpěv, charakterizovaný návratem k monodii. Na písecké husitské faře, plnící de facto funkci jihočeského husitského biskupství, patrně některé z těchto písní vznikly.

Od konce 15. století obohacovali chrámovou hudbu i slavnostní shromáždění „literáti“ – členové vícehlasých mužských pěveckých sborů.

Značný rozkvět zaznamenala písecká instrumentální i vokální chrámová hudba v následující době baroka.

Na gymnáziu se po roce 1778 konaly slavnosti s hudebním doprovodem i speciální pořady – hudební akademie. Stojí také za zmínku, že na píseckém gymnáziu studoval Karel Strakatý, který roku 1834 při premiéry divadelní hry Josefa Kajetána Tyla „Fidlovačka“ v Praze poprvé veřejně přednesl píseň Kde domov můj (hudbu složil František Škroup, slova Josef Kajetán Tyl), která se později stala českou národní i státní hymnou.

Velký rozvoj zaznamenal hudební život v Písku po polovině 19. století, zejména od konce padesátých let, kdy došlo k uvolnění absolutistických poměrů habsburské monarchie. Roku 1851 přišel do Písku jako regenschori skladatel církevní hudby František Gregora (roku 1865 se vedle Bedřicha Smetany ucházel o funkci ředitele pražské konzervatoře, ale neuspěl ani jeden z nich), roku 1859 vznikl pěvecký spolek Otavan, roku 1860 byla založena reálná škola, kde byla jedním z předmětů hudební výchova. Společenský život v Písku také zpestřovaly pravidelné koncerty populární vojenské kapely 11. pěšího pluku, jejíž kvality však paradoxně přispěly k tomu, že byla na konci 19. století převelena do vojenské posádky v Praze.

Roku 1881 se v Písku usadil hudebník a hudební pedagog Alois Kodl (1861-1944), organizátor hudebního života, propagátor díla Antonína Dvořáka, Leoše Janáčka a dalších skladatelů.

Roku 1907 se do Písku přestěhovala soukromá hudební konzervatoř Otakara Ševčíka, o níž se ještě zmíním. Roku 1909 vznikl Filharmonický spolek Smetana, tedy místní symfonický orchestr, kde hráli místní profesionální i amatérští hudebníci včetně Ševčíkových žáků z Rakouska-Uherska, Evropy i USA. Orchestr byl zrušen po komunistickém převratu roku 1949, ale o deset let později ho nahradil Písecký komorní orchestr. Tradici folklórní hudby od roku 1965 rozvíjí soubor Písečan.

Píseckým rodákem byl významný český hudební skladatel Otakar Jeremiáš, jehož rodný dům v Komenského ulici v Písku je označen pamětní deskou s bystou.

V Písku se také narodil hudební skladatel Jiří Srnka, autor novoromantické symfonické hudby k řadě českých filmů. Některé z nich zasadil Srnkův přítel, režisér Václav Krška, do píseckých exteriérů.

Kontinuita hudebního života v Písku tedy přispěla k tomu, že slavní čeští hudební skladatelé vnímali toto město jako kultivované prostředí, kde budou přátelsky přijati a kde se jejich hudba setká s vnímavými a poučenými posluchači.

3. Bedřich Smetana (1824-1884)

Bedřich Smetana patří k hlavním představitelům období, kdy byla operní a symfonická hudba vnímána nejen jako svěbytný umělecký útvar, ale zároveň a především jako výraz národního ducha a případně vyjádření národních ambicí – v případě českého národa jako oslava jeho historie a touha po svobodném, svěbytném a samostatném rozvoji.

Analogii tohoto ideologického postavení hudby nacházíme u dalších evropských národů (v Německu u Richarda Wagnera) a u jeho kořenů stál romantický koncept „národa“ či „lidu“, který zformuloval především Johann Gottfried Herder.

Skladatelé jako Bedřich Smetana ochotně dávali své nadání na oltář této myšlenky. Smetanova opera Libuše, cyklus „symfonických básní“ Má vlast a další díla se stala symbolem českého národního obrození v 19. století.

Do Písku kupodivu pronikala hudba Bedřicha Smetany pomalu a se zpožděním, ačkoliv se zde často hrály skladby jeho současníků.

V této souvislosti proto stojí za zaznamenání fakt, že 4. října 1881 se v Písku uskutečnil koncert, na němž Bedřich Smetana naposledy ve svém životě vystoupil jako klavírní virtuóz. Řeknu proto něco o událostech, jež tomu předcházely a které následovaly.

Propagace Smetanova díla v Písku se ujal již zmíněný regenschori František Gregora, který 13. března 1880 ve spolupráci s výborem spolu Otavan uspořádal v Měšťanské besedě (vlastenecký společenský klub, který se scházel v hotelu U zlatého kola) Smetanův večer. Zazněl na něm Smetanův smyčcový kvartet „Z mého života“, mezi jehož jednotlivé věty byly vloženy jiné skladby Bedřicha Smetany i jiných autorů.

Tato slavnostní prezentace se uskutečnila pouhé tři roky před předčasnou smrtí Bedřicha Smetany. S krásou a melodičností jeho hudby kontrastuje jeho lidský osud: zprvu působil jako klavírista, roku 1848 založil v Praze vlastní hudební školu, v letech 1856-1861 působil ve švédském Goteborgu, po návratu opět působil jako soukromý pedagog a roku 1866 se stal dirigentem Prozatímního divadla v Praze. Ale roku 1874 ohluchl (jako hluchý pak zkomponoval své nejlepší skladby), dalšího roku se odstěhoval do ústraní k dceři do hájovny u středočeské vsi Jabkenice a poslední období života prožil jako pacient psychiatrické léčebny v Praze.

Národní divadlo v Praze, které mělo nahradit Prozatímní divadlo, roku 1881 krátce před svým dokončením vyhořelo. Již nemocný Bedřich Smetana se rozhodl uspořádat sérii koncertů, jejichž výnos by přispěl k obnově divadla. A právě proto přijel 4. října 1881 – tedy rok a půl po zmíněném slavnostním večeru – osobně do Písku na koncert, kde naposledy účinkoval jako klavírní virtuóz.

Píseční přátelé mu zajistili ubytování v rodině advokáta Jana Nebušky, v domě na nároží Velkého náměstí a dnešní Heydukovy ulice naproti písecké radnici. Kromě koncertu, kde zahrál skladby vlastní i jiných autorů, si Bedřich Smetana prohlédl město a navštívil populárního básníka Adolfa Heyduka, žijícího v Písku.

Na Smetanovu návštěvu se v Písku dlouho vzpomínalo. Spolek Otavan jmenoval 2. března 1884 Bedřicha Smetanu čestným členem – ale již 12. května skladatel zemřel.

22. listopadu 1884 uspořádal Otavan v Písku benefiční koncert ve prospěch rodiny zesnulého umělce, ale ze Smetanova díla tam zazněl pouze sbor Česká píseň.

4. Antonín Dvořák (1841-1904)

Hudba Antonína Dvořáka, mimo jiné autora opery *Rusalka* a symfonie *Z nového světa*, vyjadřuje – na rozdíl od Bedřicha Smetany – již primárně úsilí o svobodné vytváření nové umělecké skutečnosti, i když její další smysl a cíl – službu Bohu a národu – považoval skladatel za samozřejmou věc.

Život Antonína Dvořáka byl – v porovnání s Bedřichem Smetanou – konsolidovanější a finančně zajištěný, ačkoliv rok jeho odchodu patří z dnešního pohledu rovněž do kategorie předčasných úmrtí.

Od roku 1891 byl Antonín Dvořák profesorem a od roku 1901 ředitelem pražské konzervatoře. V letech 1892-1895 působil jako ředitel Národní konzervatoře v New Yorku, odkud vyrážel na cesty po celých USA, kde se ovšem nejlépe cítil v komunitách osídlených krajany z českých zemí.

Do Písku jezdil Antonín Dvořák 18 let (1885-1903), někdy i vícekrát do roka. Měl ve městě řadu přátel a známých, odpočíval zde a také spoluúčinkoval na dvou koncertech.

23. srpna 1883 podnikl Antonín Dvořák s Leošem Janáčkem, jehož poznal v Praze, kde Janáček studoval na varhanické škole, výlet z Dvořákova venkovského domu ve vsi Vysoká u města Příbrami výlet do jižních Čech. Kromě zámku Orlíka, města Prachatic, městečka Husince (rodiště náboženského reformátora Mistra Jana Husa) a Šumavy navštívili také Písek. Šlo pravděpodobně o první návštěvu obou těchto hudebních skladatelů v městě Písku.

Z Vysoké jezdil Antonín Dvořák často do Mirovic, města v severním Písecku, kde byl okresním soudcem Antonín Rus, velký milovník hudby. Ten byl roku 1885 jmenován předsedou okresního soudu v Písku. Antonín Dvořák ho tedy začal navštěvovat v Písku, kde si našel další přátele. Velký obdiv vyjadřoval k chrámové hudbě, kterou skládal František Gregora.

Z dalších píseckých přátel Antonína Dvořáka lze jmenovat Bohuslava Jeremiáše, který se stal po úmrtí Františka Gregory roku 1887 ředitelem kúru, a tehdejšího starostu města Písku Aloise Pakeše.

Dva písecké koncerty Antonína Dvořáka se uskutečnily v letech 1891 a 1892. 7. května 1891 byl v píseckém divadle provedeny některé Dvořákovy skladby a samotný Dvořák se na koncertu podílel jako klavírista.

Před svým odjezdem do USA uspořádal Antonín Dvořák velké koncertní turné po českých zemích, které uzavřel 29. května 1892 v Písku.

Také v době, kdy pracoval v zámoří, navštěvoval Antonín Dvořák během prázdnin, které trávil v Čechách, město Písek. Po návratu začal opět do Písku jezdit častěji.

K šedesátým narozeninám Antonína Dvořáka bylo 16. a 17. listopadu 1901 v písecké Sokolovně (sportovním a společenském středisku vlastenecké organizace Sokol) provedeno zpěváky a hudebníky z Písku a Českých Budějovic Dvořákovo oratorium *Stabat mater*.

O významu města Písku v životě Antonína Dvořáka výmluvně svědčí skutečnost, že tento občan Prahy nenavštívil – když nepočítáme jeho letní byt na Vysoké – žádnou lokalitu v českých zemích častěji než právě Písek

5. Otakar Ševčík (1852-1934)

Ačkoliv dílo Otakara Ševčíka je spíše didaktického charakteru, jedná se převážně o skladby, určené pro trénink hry na housle, zmíním se zde krátce o této osobnosti, známé kdysi po celém světě, k níž se Písek bude stále hrdě hlásit.

Rodák z města Horažďovice, které leží na řece Otavě západně od Písku, byl jako čtrnáctiletý přijat ke studiu houslové hry na pražské konzervatoři. Když ji roku 1870 absolvoval jako nejlepší žák ročníku, přijal místo koncertního mistra v Mozarteu v Salcburku. Koncertoval po celé rakousko-uherské říši. Roku 1873 se stal členem orchestru Prozatímního divadla v Praze, ale po několika měsících odešel do orchestru Komické opery ve Vídni. Když byla tato scéna 30. června 1874 uzavřena, vydal se na koncertní turné, na němž sklízel úspěchy také v jihočeských městech Protivíně, Vodňanech, Prachaticích a Netolicích.

Na podzim roku 1874 odjel do Ruska, aby se stal koncertním mistrem opery v Charkově, ale po příjezdu zjistil, že nový orchestr ještě není úplný. Odjel proto na koncertní turné po Rusku, kde se brzy tak proslavil, že byl pozván na konzervatoř v Kyjevě, kde jako pedagog působil až do roku 1892. V Rusku vytvořil Otakar Ševčík originální metodu výuky hry na housle a první opus vlastních skladeb, tedy notového materiálu pro cvičení, vydal vlastním nákladem roku 1881. Svou metodu zdokonaloval Otakar Ševčík až do konce života a série jeho opusů je dodnes používána na uměleckých školách.

Po návratu do Čech přijal místo profesora houslové hry na konzervatoři v Praze, ale jako virtuóz naposledy vystoupil 5. května 1895 v pražském Rudolfinu. Trpěl totiž nevyléčitelnou oční chorobou, která ho již roku 1894 připravila o levé oko. Roku 1901 se na konzervatoři stal přednostou houslového oddělení, v letech 1903-1904 si musel vzít zdravotní dovolenou a v září roku 1906 rezignoval.

Vábení pedagogické práce dokázal nemocný hudebník odolávat pouhé tři roky. Již roku 1909 přijal vedení mistrovské houslové školy na konzervatoři ve Vídni, kam dojížděl až do roku 1918. Poté opět dojížděl na konzervatoř do Prahy.

Od roku 1920 působil jeden a půl roku na mistrovské houslové škole v Ithace v USA, roku 1924 v Chicagu a New Yorku. Ještě na sklonku života, od podzimu roku 1930 do května 1931, působil opět jako pedagog v USA.

Do Písku přivedly Otakara Ševčíka osudy jeho soukromé konzervatoře, kterou – vedle dalších povinností – dokázal založit na počátku 20. století. Zprvu fungovala v podobě letních kursů v městě Prachaticích, odtud se přemístila do blízkého městečka Husince a roku 1907 do Písku. Navštěvovali ji pokročilí houslisté z celé Evropy i dalších kontinentů a mezi českými absolventy vynikli Jan Kubelík a Jaroslav Kocian. Otakar Ševčík se posléze v Písku usadil natrvalo, zatímco jeho studenti byli ubytováni jednak v soukromí, jednak v moderním hotelu Otava. Ševčíkova „umělecká kolonie“ dodávala od roku 1907 až do Ševčíkovy smrti roku 1934 městu Písku kosmopolitní charakter.

Roku 1927 přijal Otakar Ševčík předsednictví píseckého Filharmonického spolku Smetana. V tomto orchestru vedle místních hudebníků účinkovali právě Ševčíkovi studenti.

Na pohřbu Otakara Ševčíka bylo mimo jiné řečeno:

„Umřel nám druhý Komenský, hudební učitel celého světa, učitel národů a při tom náš ryze český a národní.“

To dostatečně vypovídá významu, který byl životu a dílu Otakara Ševčíka přikládán.

Vliv osobnosti Otakara Ševčíka a jeho soukromé konzervatoře přivedl mnoho mladých obyvatel Písku k hudební dráze a posílil povědomí o Písku jako centru hudební kultury. Dokud žil, navštěvovali ho všichni hudební skladatelé a hudebníci, kteří tehdy do Písku přijížděli.

6. Leoš Janáček (1854-1928)

Dílo Leoše Janáčka je v dějinách české hudby – po Smetanovi a Dvořákovi – dalším vývojovým stupněm, který je třeba chápat již v duchu svobodných uměleckých experimentů 20. století.

V Písku bylo dlouho přijímáno s rozpaky – pro místní hudebníky bylo příliš „moderní“ a zároveň interpretačně náročné. Proto je překvapivé, že 30. května 1904 byla píseckým publikem, považovaným za konzervativní, dobře přijata Janáčková opera *Její pastorkyňa* (Jenufa) v provedení Národního divadla z Brna – pouhých 130 dnů po premiéře v Brně a celých dvanáct let předtím, než byla tato opera zařazena do repertoáru první české scény - Národního divadla v Praze.

Leoš Janáček později spolupracoval s píseckými hudebníky, navštěvoval Otakara Ševčíka, roku 1927 publikoval v Lidových novinách fejetony s píseckými náměty. Ale nyní chci přiblížit skladatele z hlediska intimního a říci několik slov o jeho přátelství s paní Kamilou Stösslovou, obyvatelkou města Písku.

Kamila Stösslová se narodila roku 1891 ve vsi Putimi u Písku, kde tehdy žili její rodiče židovského původu a kde její otec Adolf Neumann provozoval řeznictví. Ještě v dětství se Kamila s rodiči a sourozenci přestěhovala do Písku, kde se roku 1912 provdala za obchodníka Davida Stössla. V létě roku 1917, při seznámení s třiašedesátiletým Leošem Janáčkem při pobytu v lázních Luhačovicích, žili manželé Stösslovi s dvěma syny již v městě Přerově na Moravě.

Zprvu se zřejmě nejednalo o jednoznačně dvoustranný vztah Leoše Janáčka a Kamily Stösslové. Společenská, otevřená a na svou dobu jistě emancipovaná Kamila se stala nejdříve rodinnou přítelkyní manželů Janáčkových, neboť skladatelově ženě Zdeňce psala v prvních letech dopisy přinejmenším stejně tak často jako Leoši Janáčkovi.

Časem se Leoš Janáček začal Kamile dvořit, na což se nejdříve dívala s úsměvem, ale potom jí osobní kontakt začal být, jak vyplývá z korespondence, poněkud nepříjemný.

Podruhé se Leoš Janáček setkal s Kamilou Stösslovou krátce v Luhačovicích v červenci roku 1918, s oběma manželi o Vánocích roku 1919 v Praze a s Kamilou zvláště opět v Luhačovicích v létě roku 1921. Zároveň si často psali. V Janáčkových listech najdeme zmínky o tom, že si dopisoval též s píseckými hudebníky Otakarem Ševčíkem, Aloisem Kodlem a Cyrilem Vymetalem, a rovněž o jeho touze navštívit Písek. „Můžete si být jistá, že bych Písek, to Vaše království, rád viděl,“ psal 18. srpna 1921 Leoš Janáček Kamile, ale k cestě se odhodlal až téměř za tři roky.

Svůj první příjezd do Písku oznámil Leoš Janáček Kamile v dopisu z 25. června 1924, v němž stojí: „Odjedu tedy na Písek v pátek 27. VI., osobním vlakem o 10.25. Budu tedy v Písku o 15.22 a vystoupím na pražské zastávce.“ Po návratu do Brna Kamile 30. června 1924 napsal: „Děkuji Vám za veselé a rozmarné dny, za Váš stálý úsměv i rozpustilost, za Vaši milost a starost o mne. Byly to tři krásné dny, jež neměly stínu... Děkuji Vám za pohostinnost a Vaší pí. matce i otci i muži za přátelské přijetí. Vykládám doma o něm a rád bych se Vám odvděčil. Trochu slz mi skropilo oči v železničním vozu! Co dělat, když je čas neúprosný ve svém běhu...“

Od té doby se Leoš Janáček s Kamilou i s oběma manželi Stösslovými čas od času stýkal v Praze, Písku, Brně a v létě roku 1927 opět v Luhačovicích. Dopisy podávají svědectví, že si skladatel Písek oblíbil. 22. října 1924 Kamile napsal: „A přece byly Benátky krásné, ale Písek - Přemyslova 17 I. poschodí je ještě teplejší než horké Benátky.“ V dopisu z 29. ledna 1926 se s posteskem zmínil o nedávném úmrtí slavného historika Augusta Sedláčka, který žil v Písku.

10. března 1927 Leoš Janáček Kamile psal: „Ach, kdyby lítávalo letadlo Brno – Písek, tak i na pět minut bych přiletěl.“ V nedatovaném dopisu s razítkem 24. října 1927 stojí: „Já jen cesty vymýšlím, aby vedly na Písek. Všechny vedou do Písku. Jak se svět mění.“

Podle veškerých autentických svědectví byl vztah Leoše Janáčka a Kamily Stösslové veskrze platonický. Již roku 1924 Kamila svého přítele ujistila, že pokud by nebyl tak starý, manžel by jí nedovolil vést s ním ani korespondenci. Zarážející je skutečnost, že ačkoliv pro Leoše Janáčka byla Kamila zdrojem fantazie a umělecké inspirace, ona si ho vážila pouze jako zajímavé osobnosti – k jeho hudbě nenašla žádný vztah, jeho skladby jí nic neříkaly.

Teprve v dubnu roku 1927 si Leoš a Kamila začali – po deseti letech přátelství – tykat.

Na sklonku července roku 1928 přijela Kamila s manželem Davidem a synem Ottou na Hukvaldy na severní Moravě, kam ji předtím Leoš Janáček častokrát marně zval. Podle dobových svědectví přijela Kamila svérázně oblečená tak, jak si asi představovala prostý venkovský oděv, takže se od místních obyvatel nedočkala ani sblížení, ani respektu. Ti zároveň očekávali – jak podle Janáčkova vyprávění či jiných informací předpokládali – jakousi éterickou nebo démonickou bytost, a byli patřičně zklamáni zjevem průměrně pohledné, spíše tuctové obtlouklé ženy ve středním věku.

Během pobytu Stösslových na Hukvaldech Leoš Janáček onemocněl. 10. srpna 1928 ho Kamila doprovodila do nemocnice v Ostravě, kde skladatel o dva dny později zemřel.

V závěti odkázal Leoš Janáček Kamile Stösslové tantiémy z vydávání a provozování hudebních skladeb Zapisník zmizelého, Káťa Kabanová, Z mrtvého domu a 2. smyčcového kvarteta Listy důvěrné – tedy z prací, které pokládal za výsledek inspirace, vyplývající z jejich vztahu.

Kamila Stösslová tohoto dědictví neužívala dlouho. Zemřela v Písku roku 1935, v necelých 44 letech, a byla pohřbena na židovském hřbitově v Písku.

Její manžel David Stössel, tolerující neškodný vztah své ženy a hudebního skladatele světového věhlasu, z obav před německou hrozbou na sklonku třicátých let 20. století emigroval z Československa. Není známo, že by později ještě někdy zavítal do rodné země.

David Stössel přežil svou manželku Kamilu téměř o celé půlstoletí a zemřel roku 1982 ve Švýcarsku.

7. Jaroslav Ježek (1906-1942)

Posledním z píseckých návštěvníků, hudebních skladatelů evropského či světového významu, o němž se krátce zmíním, je Jaroslav Ježek, dosud mimo české země málo známý. V jeho díle se uskutečnila originální fúze klasické a jazzové hudby – jako srozumitelnou analogii uvádím dílo Georgie Gershwina.

Absolvent pražské konzervatoře trpěl od dětství nedoslýchavostí, měl slabý zrak, nemocné ledviny – všechno to přispělo, spolu se stresem z odloučení od domova, k jeho úmrtí v mladém věku v americkém exilu.

V letech 1928-1938 působil Jaroslav Ježek jako skladatel, hudební dramaturg a dirigent v Osvobozeném divadle v Praze. Jeho hudba se stala neodmyslitelnou součástí dramatické tvorby dvou hlavních osobností divadla, Jiřího Voskovce a Jana Wericha, kteří zároveň účinkovali v hlavních rolích svých her. Mnohé skladby Jaroslava Ježka z jeviště Osvobozeného divadla zlidověly a staly se součástí české populární kultury. Vedle nich ovšem Jaroslav Ježek skládal také náročnější skladby.

Do Písku zavítal skladatel dvakrát.

Poprvé, v srpnu 1930, přijel do Písku se svými přáteli Išou Krejčím (hudební skladatel) Václavem Holzknemtem (teoretik hudby), Jiřím Srnkou (hudební skladatel, rodák z Písku) a Josefem Rybákem (novinář a spisovatel, rodák z Písku) na dovolenou. Napsal tehdy v Písku dvě skladby – Tango Mercedes a Bugatti-step. Tango Mercedes bylo zařazeno do hry Osvobozeného divadla Sever proti Jihu, která měla premiéru téhož roku na podzim, a Bugatti-step (skladbu Jaroslav Ježek pojmenoval podle tehdy nového italského auta) byl použit o rok později jako předehra ke hře Don Juan and Comp.

Podruhé přijel skladatel do Písku s celým souborem Osvobozeného divadla v červnu roku 1933. Divadelní představení, výběr z her Voskovce a Wericha s hudbou Jaroslava Ježka, které se tehdy konalo v píseckém kině Sokol, nebylo píseckým publikem přijato příznivě. To snad očekávalo lepší výkon, snad ho účinkující opravdu nepředvedli.

Osudy Osvobozeného divadla v zásadě kopírují tehdejší dějiny českého národa. Po německé okupaci českého pohraničí na podzim roku 1938 byla činnost divadla zakázána, a v předtuše války Voskovec, Werich a Ježek odcestovali do USA, kde Jaroslav Ježek zemřel. Jiří Voskovec se do vlasti nakrátko vrátil po válce, ale brzy odcestoval zpět do USA, kde se stal slavným divadelním a filmovým hercem (např. shakespearovské role na divadle, role ve filmu Dvanáct rozhněvaných mužů).

Jan Werich, ačkoliv muž levicových názorů, byl komunistickému režimu pohodlný pouze do roku 1968, kdy odsoudil sovětskou okupaci. Zbytek života prožil v ústraní. Společné dílo těchto tří osobností však zůstává stále živé.

8. Závěrem

Nebudu vás již unavovat dlouhým shrnutím. Snad se mi podařilo ukázat, že postavení města Písku v dějinách českého hudebního života 19. a 20. století není zanedbatelné. Genius loci města, tvořený nejen krajinnou konfigurací a architekturou, ale také zdejší kulturní tradicí a pospolitostí lidí, dokázal návštěvníky okouzlit, a ti pak zase šířili dobrou pověst města po českých zemích i v zahraničí. S těmi obyvateli města Písku, kteří tuto tradici udržují a rozvíjejí dnes, jste se možná již setkali, nebo se jistě setkáte jak v Písku, tak zde ve Wetzlaru.

Přeji vám, aby nejen v oblasti hudby, ale všestranně rozkvétala naše partnerská města a jejich vzájemná spolupráce.

Podkladový text přednášky, přednesené v městě Wetzlaru (Spolkový stát Hesensko, Spolková republika Německo) v říjnu roku 2010.

VOLÁNÍ PO VYSOKÉM ŠKOLSTVÍ V PÍSKU V ROCE 1945.

Regionalista Jaromír Malý v další etapě hledání moderní podoby metropole Prácheňska

Pro historika, který se dlouhodobě - kromě jiného - zabývá dějinami města Písku, se tyto dějiny města chronologicky jakoby dělí na první část samozřejmou a navazující část méně samozřejmou. Velmi zjednodušeně to lze vysvětlit takto:

Zhruba do poloviny devatenáctého století nebo do prvních dvou dekád druhé poloviny devatenáctého století byly dějiny města Písku ovlivněny samozřejmými skutečnostmi, jako byla dominantní pozice Písku jako největšího sídla v regionu Pootaví, status hlavního města Prácheňského (resp. v letech 1855-1862 Píseckého) kraje, prestiž předního královského města, ojedinělé pozemkové (zvláště pokud jde o lesy) bohatství města atd.

Později, se ztrátou statutu administrativní krajské metropole (v Písku ovšem zůstal krajský soud a další instituce, a ještě v období První republiky měly některé okresní úřady v Písku dohlédací pravomoc nad obdobnými úřady v hranicích Prácheňska), během industrializace a souvisící výstavby železniční sítě, kdy se měnily proporce významu jednotlivých sídel v českých zemích v souvislosti s rozmístěním průmyslové výroby a s dostupností zdrojů surovin a pracovních sil, přestávaly faktory, uvedené v předchozím odstavci, postupně působit v rovině reálné i symbolické.

Jakýsi náskok města Písku v regionu jihozápadních Čech byl i nadále udržován událostmi, jakými byl vznik železniční křižovatky a zavedení prvního veřejného elektrického osvětlení, rozvoj středního školství od přelomu let padesátých a šedesátých (nemluvě o gymnáziu, založeném již roku 1778) - ovšem obdobný modernizační vývoj nastával i v dalších městech obdobné velikosti. Tato situace byla píseckými elitami zřetelně vnímána a diskutována, neboť narušovala jejich sebevědomé hodnocení Písku jako „malé Prahy“, města číslo jedna na českém „venkově“. Byly zvažovány různé možnosti, jak zabránit rýsujícímu se relativnímu poklesu významu města. Proto s jistým zpožděním, avšak o to větším nasazením, byly v kruzích píseckých politiků a vzdělců od konce devatenáctého století jak promýšleny, tak i různým způsobem realizovány jakési tématické koncepty budoucího rozvoje města, chcete-li: vize, doprovázené navíc působivými slogany.¹

Z těchto základních hesel, popisujících poněkud přehnaně současnost a zároveň přivolávajících poněkud magickým způsobem budoucnost (šlo ovšem též o prostředky „destinačního marketingu“, řečeno dnešním MBA slovníkem), lze zmínit slogan „Jihočeské Atény“, představující Písek jako město kultury a vzdělanosti (zároveň bydlíště Karla Ningra, Adolfa Heyduka, Augusta Sedláčka, Otakara Ševčíka a dalších celebrit), „Město v lesích“, kladoucí důraz na sousedství města s přírodou a jeho de facto lázeňský charakter, na rozvoj pěší turistiky a cestovního ruchu (s prvním uvedeným sloganem byl tento druhý spojen mimo jiné existencí proslulých píseckých lesnických škol), a do třetice slogan „Penziopolis“, lákající do Písku k trvalému usazení tehdejší důchodce z Prahy i z jiných částí českých zemí, tedy nepočetnou, ale finančně zajištěnou vrstvu obyvatel.

K autorství sloganu „Město v lesích“ z první dekády dvacátého století se sám hlásil písecký rodák, knihovník a od roku 1945 ředitel knihovny Národního shromáždění v Praze, bibliofil, exlibrista, mnohostranný kulturní pracovník a prácheňský regionalista Jaromír Malý (1885-1955), který od oné doby ještě mnohokrát zasáhl do diskusí o budoucnosti města Písku.²

Téma přivedení vysokého školství do Písku se v těchto představách a diskusích důraznějším způsobem objevilo až po osvobození Československa od německé okupace roku 1945.

Jaromír Malý, jehož hlas tehdy zazněl nejvýrazněji, se po návratu z německých koncentračních táborů vrátil k práci v knihovně Národního shromáždění (o rok později se zároveň ujal prvního českého vysokoškolského lektorátu žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Zároveň začal, jak bylo již od mládí jeho zvykem, ovlivňovat - alespoň verbálně - poměry v Písku a v rodném Prácheňsku.

Prologem k čtyřdílné, patrně nedokončené úvaze Jaromíra Malého na toto téma se stal text anonymního autora na stránkách stejného periodika - Píseckých listů. Není však vyloučeno, že autorem či alespoň iniciátorem tohoto článku, pod nímž je vytištěno „Z kruhu našich čtenářů“, byl sám Jaromír Malý.

Jednalo se o reakci na článek historika Josefa Charváta v deníku Svobodné slovo ze 7. července 1945, v němž mimo jiné stálo: „Až budou naši filozofové nebo historici, nebo jiní příslušníci duchovědných oborů uvažovat o své sesterské nové fakultě, snad si vzpomenou na Tábor a jižní Čechy.“ Autor anonymního příspěvku v Píseckých listech na to navázal myšlenkou, že Písek má všechny předpoklady pro vznik vysoké lesnické školy, a na základě analogie s hornickou akademií v Příbrami usuzoval, že škola takového typu může s úspěchem existovat i v menším městě.³

Navazující seriál čtyř textů Jaromíra Malého, který začal vycházet o čtrnáct dnů později s titulem „Vysoké školy do Písku!“, začíná takto:

„Již před touto světovou válkou cítila se u nás potřeba určité decentralizace. Praha byla v mnohém ohledu nezdravě překrvena. Nejvyšší soud byl dán do Brna, zákonem měla být zřízena technika v poměrně malých Košicích. Hrál tu ovšem roli též ohled na Moravu a Slováky. Zásada supremacie Prahy byla prolomena v souhlase s kadencemi regionalistického hnutí.

Po skončení této hrozné války jsme na prahu nového budování republiky. Jednotlivé kraje potěšitelně se hlásí k životu, regionalismus opět se hlásí o svůj oprávněný podíl. Zájem státní velí přímo, abychom zvýšenou pozornost a konstruktivní práci věnovali našemu pohraničí. Decentralizace je nutná a zdravá.

Nejakučněji se to projevuje v otázce vysokých škol. Praha jest jimi přeplněna a jednotlivé vysoké školy pražské mají následkem šestiletého uzavření a následkem i jiných vlivů takovou návštěvu, že naprosto nemohou vyhovět enormnímu návalu posluchačů. Zejména lékařská fakulta i fakulta filozofická a přírodovědecká, kde jde především o praktické školení, nemůže postačit skutečné potřebě, takže vzdělání posluchačů je vážně ohroženo. Tím vším vznikly by národu a státu - nejen studentstvu samému - nedozírné škody správní, kulturní i národohospodářské. Jak tu odpomoci?“

Počet vysokoškoláků podle Jaromíra Malého omezit nelze; v jiných menších evropských státech (Belgie, Švýcarsko) je vysokých škol mnohem více; a těmto trendům se musí přizpůsobit také poválečné Československo.

„Proto se dnes správně a rozumně volá po decentralizaci vysokých našich škol a konkrétně se mluví o zřízení lékařských fakult např. v Hradci Královém (sic!) a Plzni. Německo prokázalo, že univerzity mohou i v menších městech dospívat (sic!). Netřeba zřizovat všude vždy univerzitu celou, potřebě se vyhoví a soběstačnost prokáže se třeba jen jednou fakultou. Hlásí se již také Tábor a musí se hlásit i náš Písek. Má k tomu právo z minulosti a přítomnosti i povinnost k své budoucnosti. - Však po první světové válce byl odbyt! Až po čase zaznamenal jediný větší úspěch - zřízení obchodní akademie (o 4 třídách), zatím co Klatovy

dostaly vedle střední školy hospodářské i krajský soud (při čemž obvod píseckého byl okleštěn), zatím co se přálo Strakonícům apod. Nezávidíme, přejeme, ale hlásíme se též o své. Vždyť ani věc tak samozřejmá, jako byla přeměna písecké rolnické školy - u nás nejstarší a počtem žáků vždy silné, na střední školu hospodářskou se nepovedla.“⁴

V bezprostředně pokračujícím textu druhé části seriálu Jaromír Malý začíná:

„Která tedy vysoká škola (fakulta) by mohla pro Písek přicházeti v úvahu? O co by se měl Písek a s ním, což výslovně zdůrazňujeme, celý kraj Prácheňský, respektive jihočeský ucházet? (Nezapomeňme, že zřízení vysoké školy v Písku by bylo nesporným požehnáním nejen pro město, ale celý širší kraj vůbec!)

Nevzdávejme se rezignovaně předem ničeho!“

Jaromír Malý (většinu jeho rozsáhlého textu budu takto stručně parafrázovat) zprvu nevyklučuje možnost zřízení lékařské fakulty vzhledem k rozvinutému zdravotnickému zázemí města a k budoucnosti Písku jako velkého lázeňského a rekreačního centra. Podrobněji se však tímto námětem nezabývá a přechází k podrobnému rozkladu o tradicích píseckého školství vůbec.

„Především však, než přikročíme k možnostem zříditi v Písku jiné odbory vysokých škol, bude záhodno s pevnou hrdostí si vůbec uvědomit, že Písek ve své historii o své školství dbal, mnoho na ně obětoval a v mnohém ohledu se průkopnický zasloužil o pokrok českého školství vůbec. Proto Písek sebevědomě může za této situace žádat o trochu - ne-li odměny, - tož trochu jistého ohledu, aby nebyl předcházen a opomíjen, zatím co jiným se rozdává.“

Následuje dlouhý odstavec, rekapitulující dějiny píseckých škol od 16. století až do vzniku střední průmyslové školy, k němuž došlo již v době německé okupace.

„Tento přehled nechť potvrdí fakt, že Písek se může honositi obětavostí a hledáním nových cest a odvětví školního vzdělání a že má dnes rozsáhlou síť různého, hlavně středního školství odlišných typů. Krátce je tu, řekněme, poměrně značné, rozvětvené a rozmanité podhoubí, jež plně si zasluhuje jakéhosi vyvrcholení nějakou školou vysokou. Toto hrdé sebevědomí nechť posiluje naše úsilí na tomto úseku veřejného školství! Nemusíme jen žádat a prosit, můžeme se též hrdě odvolávat na obětavé a všeobecnému pokroku národa prospěšné činy svých píseckých předků, jímž patří dík nás Písečanů, ale i širší obce národní!“

V závěru této druhé části podal Jaromír Malý podrobný, chronologicky uspořádaný přehled o společenskovědních výkonech, odehrávajících se v regionu Prácheňska, počínaje osobností Mistra Jana Husa.⁵

V třetí části připomněl Jaromír Malý nejdříve místní podmínky pro zřízení přírodovědecké fakulty.

„Také technická práce a technické studium neleželo zde úhorem!“ - tato věta uvozuje obdobný výklad, zmiňující zejména velká stavitelská díla, počínaje středověkými staviteli rybníků.

„Ze všeho vidíme, že se u nás myslilo, pracovalo i budovalo a že zřízení některé fakulty neb některého odboru techniky v Písku má své věcné důvody i své příznivé předpoklady. Nevyčerпали jsme však ještě všechny druhy vysokých škol, neboť v úvahu přichází ještě vysoká škola zemědělská a lesnická, jež jsme si - jako pro nás nejzávažnější - ponechali úmyslně naposled!“⁶

Následuje pravděpodobné jádro celého textu Jaromíra Malého:

„Jižní Čechy, tvořící třetinu starého království, jsou převahou zemědělské. Jsouce bez uhlí a tedy i bez většího průmyslu, jsou odkázány hlavně na svou půdu, bohužel namnoze chudou a nebohatou. Jihočeská půda musí být intenzívně vzdělávána, má proto nárok na zvýšenou péči.

To se musí projevit i v zemědělském školství, které v území tak rozsáhlém musí být náležitě vybudováno až do nejvyššího stupně, tedy včetně vysoké školy zemědělské a lesnické.“

V tomto směru však vývoj po roce 1918 probíhal v jižních Čechách opačným směrem - význam škol, konkrétně v Písku a v Táboře, spíše poklesl, a příležitosti zůstaly nevyužity.

„Dnes, kdy se jedná o decentralizaci vysokých škol, musí se jižní Čechy se svými potřebami hlásit, neboť dnes je tady příležitost starou nespravedlivost jaksi odčinit a napravit.

Městu Táboru v souhlase s jeho tradicí bývalé vyšší hospodářské akademie jest možno dáti vysokou školu zemědělskou (hospodářskou) a městu Písku v souhlase s jeho tradicí lesnických učilišť vysokou školu lesnickou.

Obě města měla by se k tomuto společnému cíli sjednotit a po vzájemné dohodě vyvinouti společnou akci v zájmu svém i celých jižních Čech!“

Následující obsáhlá část textu je věnována lesnickým tradicím města Písku. Zde pouze - spolu s Jaromírem Malým - připomínám, že počínaje osmdesátými léty devatenáctého století, kdy vznikly lesnické školy v Písku (jako první český národní ústav tohoto druhu, protějšek německy vedené lesnické školy v Bělé pod Bezdězem), byla většina české odborné lesnické literatury včetně časopisů a učebnic vydávána právě v Písku. K zázemí nové školy by mohlo patřit na šest tisíc hektarů lesa v majetku města Písku.

„Nová vysoká škola lesnická v Písku by měla tehdy více než s dostatek lesů k praktické školní výchově svých posluchačů.

Dosavadní lesnické ústavy v Písku pořídily si za ta leta bohaté odborné sbírky (s knihovnou), které by ovšem i nové vysoké škole posloužily. Rovněž botanické zahrady jejich, jakož i gymnasia, reálky a školy rolnické.

Než by se postavily nové školní budovy, vysoké škole by se musely uvolnit (částečně, nebo úplně) některé budovy ústavů lesnických a škol: obecných a měšťanských, případně některých vojenských kasáren a zejména krásná budova státního hřebčince, jehož posláním jest dnes sloužiti právě též našemu zemědělství. Otázka zatímního umístění nové vysoké školy lesnické i jiné vysoké fakulty dala by se tedy při dobré vůli a porozumění poměrně dobře vyřešiti.“

Vedle materiálních podmínek - zde Jaromír Malý připomíná všeobecnou píseckou praxi ubytování studentů v soukromých podnájmech - autor obsáhle popisuje kulturní zázemí města a regionu, od literárních tradic přes výtvarné umění až po rozvoj hudebního života. „Věru málokteré město naše může se honositi takovou dlouholetou vyspělou a čestnou tradicí hudební. Věru, kdyby se decentralizace vysokých škol měla týkat i konzervatoře, málem by mohl Písek reklamovat zřízení konzervatoře neb aspoň jejího houslového oddělení.“⁷

Ve čtvrté, krátké závěrečné části textu se Jaromír Malý ve dvou odstavcích dotkl místních divadelních tradic,⁸ aniž by zde již byla řeč o souvislosti tohoto tématu s potřebou vysokého školství v Písku.

Třetí část je uzavřena oznámením „Dokončení“, zatímco na konci této čtvrté poslední části čteme „Pokračování“. Není tedy vyloučeno, že Jaromír Malý chtěl dále rozvádět své úvahy na toto téma, možná měla redakce jeho navazující text dokonce k dispozici, nicméně uvedeného 10. října 1945 hlas autora v Píseckých listech umlkl.

Text Jaromíra Malého je unikátním svědectvím probíhající diskuse na téma „vysoké školství a Písek“ v roce 1945. V Píseckých listech se nenachází žádný ohlas jiného autora na tento text. Je téměř vyloučeno, aby volání Jaromíra Malého nemělo čtenářskou odezvu, ale byl v prácheňském regionu považován za osobnost natolik kompetentní a autoritativní, že čtenáři mohli mít dojem, že bylo řečeno vše.

Nicméně tento hlas umlkl s následujícím plným pracovním angažmá Jaromíra Malého v Praze.

O rok později se na stránkách Píseckých listů stalo podobným evergreenem jednoho muže opakované volání generačního druha Jaromíra Malého, regionalisty Iva Beneše (1886-1967), po zřízení krajské vědecké a studijní knihovny v Písku. Tomuto námětu se budu věnovat na některé z příštích konferencí Genius loci českého jihozápadu.

Konsekvence, týkající se tématu mého příspěvku, zde na závěr shrnu v několika stručných bodech:

1. Volání Jaromíra Malého po vzniku vysokého školství v Písku nebylo vyslyšeno ani roku 1945, ani později.
2. Plánovitá decentralizace vysokého školství pod řízením Zdeňka Nejedlého a jeho týmu od roku 1948 byla koncepčně i ideologicky sourodá s územní reformou platnou od 1. ledna 1949, kdy bez ohledu na hranice historických krajů i bez ohledu na historické hranice Čech, Moravy a Slezska vnikly nové kraje podle principu velké (pokud možno průmyslové) město a jeho širší okolí. Do většiny těchto měst pak byly umístěny nové vysoké školy, nebo alespoň jednotlivé fakulty, a to jak organizační součásti pražských vysokých škol, tak fakulty samostatné, zpravidla pedagogické.
3. Analogií situace v roce 1945 byla diskuse o vzniku vysokého školství v Písku po roce 1989. Také tehdy se hovořilo především o vzniku vysoké školy lesnické nebo alespoň lesnické fakulty. Také tehdy tato diskuse vyzněla naplano, ačkoliv v jižních Čechách se v městech obdobné velikosti dostalo vysokého školství Táboru (pobočka fakulty) a dokonce Jindřichovu Hradci (samostatná fakulta), nemluvě o rozvoji vysokého školství v Českých Budějovicích.
4. V Písku v současnosti existují konzultační střediska některých soukromých vysokých škol ekonomického zaměření. Jejich vliv na společenský a kulturní život města je nulový.
5. Kromě nich v Písku existuje samostatná soukromá vysoká škola uměleckého zaměření, nicméně pouze s jedním oborem a pouze na bakalářském stupni. Její vliv na kulturní a společenský život města je nevelký.
6. Vzhledem k vývoji, který se v druhé polovině dvacátého století odehrál, i k pravděpodobným podmínkám v budoucnosti neočekávám vznik plnohodnotné vysoké školy nebo fakulty v Písku.
7. Text Jaromíra Malého, kterým jsem se zabýval ve svém příspěvku, je zajímavým dobovým dokladem snahy rozšířit existující vize či koncepty rozvoje města o nové atraktivní téma. Otázkou zůstává, jak by situace vypadala dnes, pokud by se po roce 1989 na úvahy Jaromíra Malého navázalo s s větším důrazem, kreativitou a důsledností.

POZNÁMKY:

- 1 Viz např. Kolář, Ondřej: *Písek. Příběh města*. Písek 2012.
- 2 K životu a dílu Jaromíra Malého především Votava, Karel: *Písecký regionalista Jaromír Malý*. Písek 1987. Z prací autora příspěvku viz např. *Prácheňská otázka a Písek*. Písek 1991; *O jihočeském regionalismu*. Písek 1992; *August Sedláček a Otavan Jaromíra Malého*. Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech (České Budějovice, dále jen Výběr), 33, 1996, s. 59-61; *Vodňany a Vodňansko v Otavanu Jaromíra Malého*. In:

- Vodňany a Vodňansko 4. Vodňany 1997, s. 78-82; *Prácheňského regionalisty Jaromíra Malého léta 1914-1918*. In: Osobnosti a první světová válka. Sborník příspěvků z vědecké konference. České Budějovice 2001, s. 53-55; *Josef Stocký, Jan Stocký a Otavan Jaromíra Malého*. In: Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2002. Písek 2003, s. 33-36; *Jaromír Malý - Robert Malý - Metoděj Brandeys. Poznámky k synergickému efektu konexí regionálních samosprávných, bankovních a kulturních elit za První republiky na příkladu města Písku*. In: Kolář, Ondřej: Historická ročenka 2012. Písek 2012, s. 25-33.
- 3 *Když Tábor filosofickou fakultu, proč by nemohl míti Písek vysokou lesnickou školu?*, Písecké listy 1. srpna 1945, s. 2.
- 4 *Nesig., Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 15. srpna 1945, s. 1.
(Poznámka O. K.: Autorství Jaromíra Malého u prvních dvou nesignovaných částí seriálu je zřejmé z toho, že zbývající dvě části podepsal.)
- 5 *Nesig., Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 22. srpna 1945, s. 1.
- 6 *Jaromír MALÝ, Vysoké školy do Písku*, Písecké listy 26. září 1945, s. 1.
- 7 *Tamtéž*, s. 2.
- 8 *TÝŽ, Vysoké školy do Písku!*, Písecké listy 10. října 1945, s. 2.

Tento text byl přednesen na vědecké konferenci Genius loci českého jihozápadu VII. v Plzni roku 2012.

SPISOVATEL, ENCYKLOPEDISTA A ABSTINENT KAREL SLÁDEK MIROTICKÝ

Často málo zřetelná hranice mezi realitou a iluzí, mezi uměním vysokým a nízkým, mezi genialitou a šilenstvím, mezi historickou pravdou a mýtem – to je někdy hlavní problém, s nímž se potýkáme při výkladu života a díla svérázných zjevů, jako byl třeba lingvista, filozof a vynálezce Jakub Hron Metánovský. Podobným všeumělem byl rodák z Písecka - Karel Sládek Mirotický.

Podle duplikátu křestního listu, vystaveného děkanským úřadem v Miroticích 6. července 1909, se Karel Sládek narodil v Miroticích 27. listopadu 1877. Jeho otcem byl Karel Sládek, nájemník v Miroticích čp. 31, syn Jana Sládka, obuvníka z Malého Boru a jeho manželky Magdaleny rozené Švehlové z Dolního Poříčí.

Vysvědčení na propuštěnou, datované 15. dubna 1892, pak potvrzuje, že v době od 9. října 1883 do 31. července 1891 navštěvoval Karel Sládek čtyřtřídní obecnou školu v Miroticích. Již zvládnutí čtyř ročníků obecné za osm let svědčí o mimořádném nadání hochu, vyrůstajícího ve skromných poměrech. V době od 17. září 1893 do 17. března 1895 se ve Vídni vyučil obuvníkem, jak potvrzuje diplom frekventanta řemeslnické přípravné školy v Kandelgasse č. 30 ve vídeňském VII. okrese.

Počátky a průběh jeho ševcovské živnosti jsou nám zahaleny tajemstvím, ale máme za jisté, že více než řemeslu se již tehdy věnoval svému poslání myslitelskému a spisovatelskému.

Zhruba patnáct let působil Karel Sládek jako obuvník v našem kraji a někdy na přelomu prvního a druhého desetiletí 20. století se usadil v Písku, kde se již začal titulovat „spisovatel“. Podle vysvědčení zachovalosti, vydaného obecním úřadem v Malém Boru u Horažďovic 17. března 1911, se Karel Sládek, „spisovatel v Písku“, choval v Malém Boru bezúhonně a těšil se nejlepší pověsti. Již brzy po příchodu do Písku začal pravděpodobně pracovat na svém epochálním díle – historickém kalendáři, jenž by u každého dne v měsíci zahrnul vše, co se stejného data ve veškerých předchozích světových dějinách událo.

Se svým encyklopedickým projektem se Karel Sládek pochopitelně obrátil na příslušné nakladatelství. Ale pražský podnikatel Jan Otto, vydavatel slavného naučného slovníku, mu 16. února 1915 odpověděl:

„Ke ct. dopisu ze dne 14. t. m., jímž nabízíte mi do nákladu Historicko-politický kalendář a Historický kalendář, dovoluji si odpovědět, že nynějšími nepříznivými poměry byl jsem nucen obmezit svou vydavatelskou činnost na míru nejmenší a lituji proto, že mi není možno použití Vaší laskavé nabídky, za níž srdečně děkuji.

S veškerou úctou oddaný J. Otto.“

Tehdy byl Karel Sládek již téměř dva roky píseckým občanem – 30. dubna 1913 mu obecní výbor udělil domovské právo, jak stojí v rozhodnutí purkmistrovského úřadu královského města Písku z 8. května 1913. Spisovatel v těch letech zároveň rozvinul ofenzívu beletristickou. Více než na tvorbu ovšem dbal na propagaci své osobnosti – v Obuvnických listech, vydávaných na pražském Žižkově, uveřejňoval roku 1917 úryvky z vlastního životopisu, a zároveň si dopisoval se známými literáty, jak dokládá korespondenční lístek od Karla V. Raise, datovaný 16. ledna 1918.

Po vzniku Československa si Karel Sládek byl natolik jistý budoucími úspěchy, že se rozhodl založit rodinu. Dal tedy vytisknout oznámení, že se zasnoubil se slečnou Karličkou

Brožovou z Prahy. Ze svatby ale sešlo a Karlu Sládkovi bylo souzeno prožívat následující intelektuální rozlety jako doživotně svobodnému mládenci.

Okresní politická správa v Písku vzala dopisem z 22. září 1921 na vědomí oznámení Karla Sládka, že se vzdává provozování obuvnické živnosti. On se pak aktivně zapojil do veřejného dění, nejprve jako průkopník abstinenčního hnutí. V dopisu téhož úřadu, zaslaném Karlu Sládkovi 4. dubna 1921, stojí:

„Oznámení ze dne 2. dubna 1921, že Československý Abstinentský Svaz, sídlem v Praze, hodlá konati zde v Písku, v domě pí. Laitové, Fügnerovo nám. čp. 40 (modlitebna) dne 16. dubna t. r. o 7 hod. večer veřejnou přednášku, na níž promluví na thema Národ pijanů jest národem otroků člen Československého Abstinentského Svazu, spisovatel K. S. Mirotický z Mirotic, běru na vědomí.“

V prostředí modlitebny na Fügnerově náměstí se Karlu Sládkovi zalíbilo natolik, že Okresní politická správa vzala v dopisu z 18. ledna 1922 na vědomí jeho vystoupení z církve římskokatolické a přestup k církvi českobratrské evangelické. Ale sám fakt, že Karel Sládek opovrhl řemeslem a stal se veřejným činitelem, mu úspěch nezaručil, nýbrž naopak – dvacátá a třicátá léta dvacátého století se v jeho životě dají označit jako cesta spisovatele a encyklopedisty do chudobince.

Ať spisoval jak spisoval, nevydělal si Karel Sládek na kloudné živobytí. Začal si tedy přivydělávat jako obchodní zástupce, o čemž se nám v jeho pozůstalosti dochovaly zajímavé doklady. Legitimaci obchodního cestujícího s datem 29. září 1928 vystavila Karlu Sládkovi firma „Zdenek Jirkovský v Praze – sestavování a prodej lékárníček“. Propagační kartička Karla Sládka jako generálního zástupce „Jihočeského reklamního a inzertního ústavu“ nabízí vyřizování inzerce v časopisech a ročencích, tisk plakátů, roznášku letáků a další služby. V letáku z 1. února 1938 se Karel Sládek označuje jako „generální zástupce a propagátor, Písek, Čelakovského 12“. Plná moc další firmy „Hugo Pollak, kosmetická laboratoř Praha“ nese datum 31. prosince 1939.

Pod maskou podomního obchodníka se však stále skrýval plodný literát. Rukopisy později Karel Sládek uspořádal do „Sebraných spisů“; uveďme zde jejich soupis s původním autorovým číslováním:

- I. Byl to jejich osud. Román z doby předválečné. (140 stran.)
- II. Všehochuť. Sbírka povídek, novel a básní.
- III. Šotkova mošna. Sbírka humorů, humoresek a taškařic z celého světa. (Jedna z „humoresek“ začíná takto: „Mařka Veselá sloužila u obchodníka Brindy. Svě jméno nezapřela nikdy. Jak se jí naskytla příležitost, vyvedla vždy nějaký kousek, že se tomu všichni smáli.“)
- IV. U králova dubu. Historické drama z doby krále Václava IV.
- V. Kresby zvířat černou křídou.
- VI. Úryvky z mého života. Životopis.
- VII. Košíček radosti. Různé povídky a pohádky pro děti do 14 let.
- VIII. Střelná, sečná a bodná zbraň a další články.
- IX. Co jsme jedli a co budeme ještě jísti?
- X. U nás v chorobinci. Různé črty ze života chovanců. (Tento dvoustostránkový rukopis obsahuje řadu podrobností s naturalistickými detaily.)
- XI. Zdravověda. Onanie, její následky a léčení.
- XII. Drobné črty a články.

V archivu je k tomuto souboru písemností přiložena ještě strojopisná verze části rukopisu „U nás v chorobinci“, podepsaná pseudonymem Čeněk Záducha, a cyklostylem rozmnožený

výňatek z téhož textu, opatřený jiným vynalézavým pseudonymem Vinca Duschney. Avšak nejvíce si Karel Sládek jistě vážil rukopisu Historickokulturního kalendáře.

Na počátku roku 1940 klesl Karel Sládek z pozice „generálního reprezentanta“ a spisovatele poněkud níže, když se stal stálým chovancem městského chorobince v Písku (jež v jeho případě plnil spíše funkci chudobince), v Pražské ulici čp. 248. Vysvědčení o chudobě, vystavené městským úřadem v Písku 22. května 1940, uvádí, že Karel Sládek nemá žádného známého majetku. -

„K. S. Mirotický z Mirotic, Vánoce 1940 a Nový rok 1941 v písecké nemocnici“ – tak zněl titulěk v Píseckých listech 9. ledna 1941. Karel Sládek v novinách přetiskl svou špitální štedrovečerní řeč, za níž mu poděkoval primář chirurgie MUDr. V. Hellich, a referoval o oslavách Nového roku, kdy jménem všech pacientů poblahopřál primáři interny MUDr. Augustinu Süssovi. O rok později získal malé přilepšení, když mu Národní rada česká – podle dopisu ze 7. ledna 1942 – udělila na doporučení výboru Národního souručenství výpomoc v částce 500 protektorátních korun.

V poválečných letech Karel Sládek přesídlil z píseckého chorobince do Domova důchodců v Drhovli. Ze skromných dokumentů, dochovaných z té doby, stojí za zmínku zjištění, že náš muž navrhoval roku 1947 nejrůznějším úřadům a institucím celkovou reformu kalendáře. Z poúnorového režimu se mu podařilo také „vydojit“ nějaké ty drobné - 31. ledna 1953 byl sice ministerstvem osvěty a informací (podepsán náměstek ministra – básník Jiří Taufer) ve věci Historickokulturního kalendáře odkázán na Svaz československých spisovatelů, ale zároveň mu byla udělena a poukázána mimořádná podpora 5 tisíc Kčs. Totiž ani ministerstvo nemohlo ignorovat Sládkovu novou publicitu: pod titulkem „Klidné a spokojené stáří. Mezi starými zemědělci v zámečku v Drhovli“ napsaly 11. února 1951 Zemědělské noviny, že se o „zámeckou knihovnu“ vzorně stará Karel Sládek, a otiskly též fotografii knihovníka.

Další socialistický básník Jan Pilař, tajemník Svazu československých spisovatelů, 16. dubna 1953 Karlu Sládkovi doporučil, aby své nejlepší prózy zaslal do nakladatelství Československý spisovatel. Mistr tam poslal své vzpomínky, které však 30. června 1953 nakladatelství vrátilo s tím, aby je autor raději věnoval jako zajímavý dokument píseckému muzeu. V něm nakonec skončila veškerá Sládkova písemná pozůstalost (jinou nezanechal), předaná pak 28. ledna 1959 z muzea do píseckého archivu.

Karel Sládek Mirotický zemřel na zámku v Drhovli 6. října 1955.

Doposud nepublikovaný pracovní text.

POUTNÍK ZAMYŠLENOU ZEMÍ. ŽIVOT A DÍLO LADISLAVA STEHLÍKA

Více než čtvrtstoletí uplynulo od úmrtí básníka, prozaika a výtvarníka Ladislava Stehlíka (26. června 1908 Bělčice u Blatné – 11. září 1987 Praha). Uvedená povolání mají svou časovou posloupnost: básník se stal prozaikem teprve před svou čtyřicítkou a výtvarníkem poté, co kresby, původně terénní podklady či dokumenty k prozaické tvorbě a asi teprve druhotně použité jako ilustrace, nabyly svébytné umělecké hodnoty.

Alšovské okouzlení

Ve vzpomínkové knize pro mládež *Dědečku, povídej* (Praha 1973) vzpomínal Ladislav Stehlík na své dětství, prožité v Bělčicích a okolí, těmito slovy:

„Venkovský chlapec poznával mnoho ze života svého prostředí. Po žních jezdíval tatínek s obilím do mlýna, kterých bylo několik kolem městečka: v Hutích, v Závišíně, v Újezdci a v Jamkách. Újezdský byl celý dřevěný, krytý šindelem, jeden z nejstarobylších a nejpoetičtějších v celém okolí. V Závišíně u Alšů byl zděný s vysokou šindelovou valbovou střechou... Tehdy ještě nikdo z nás nevěděl, že do tohoto mlýna chodíval z Mirotic vlasatý chlapec Mikoláš Aleš k strýci mlynáři na posvícení a že odtud chodíval se závišínskými dětmi do bělčické školy. Když jsem později prohlížel Alšův *Špalíček* národních písní, setkal jsem se se závišínským mlýnem na několika obrázcích.“

Alšovské krajině věnoval Stehlík poetickou kapitolu v *Zemi zamyšlené*. Považoval Miroticko za součást svého rodného kraje a stopy velkého českého malíře nacházel v mysli také v době, kdy studoval na učitelském ústavu v Příbrami. Také tam totiž Mikoláš Aleš chodíval za svou láskou Marynou. Okouzlení Mikolášem Alšem lze u Ladislava Stehlíka sledovat též po stránce výtvarné – nejen pokud jde o dětské optické dojmy z příbuzné krajiny, ale také bezprostřední raný styk s Alšovými kresbami, které měly později vliv na Stehlíkův kreslířský projev. Památce milovaného umělce a krajana věnoval Stehlík také některé ze svých veršů. Nejsilněji dal zaznít této ze strun svého básnického nitra v době velkých oslav 100. výročí narození Mikoláše Alše roku 1952. Ponořil se do malířova osudu, v němž ho přitahoval zvláště příběh největší Alšovy lásky. Výsledkem se stala sbírka básní *Maryna Alšová*, kterou vydalo roku 1952 nakladatelství Československý spisovatel v edici *České básně*.

Vyberme ještě z citované knihy vzpomínek odstavec, věnovaný Stehlíkovým dětským literárním a výtvarným inspiracím:

„Nevím už, v které třídě nám slečna učitelka prodávala žákovský kalendářík. Byly v něm hezké pohádky od Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena, které jsme si ve škole četli nahlas a velmi se nám líbily. Kalendárium však bylo provázeno obrázky tak živými a líbeznými, že působily na dětskou mysl jako to nejpoutavější vyprávění. Všechno, co zobrazovaly, jsme znali dopodrobna a nepotřebovali výkladu. Vyvolávaly nám svět, v němž jsme byli od prvního okamžiku doma, a mluvily, byť neuvědoměle, svou osobitou krásou přímo k našemu srdci. Alšův slabikář a jeho kresby k písničkám ve *Špalíčku* zprostředkovaly mi nezapomenutelně první styk s výtvarným uměním a jsou i dnes pro moji obraznost kouzelným, pružným můstkem, z něhož se odrážím ke skoku do tajemné končiny dětství, tedy rovnou do ráje...“

Příbram

Od roku 1924 studoval Ladislav Stehlík na učitelském ústavu v Příbrami, kde roku 1928 maturoval. Vladimír Havel roku 1939 o tomto úseku básnickova života napsal:

„Z kantorů příbramského ústavu mu rozuměl jen málokterý... Po škole, tam v tom kraji kovkopů, hledal po hospodách a po krčmách, v putykách a na haldách staré havíře, kteří pamatovali ještě slávu města žijícího ve stínu Svaté Hory. A tehdy objevil také mladého havíře, básníka Fráňu Kučeru. Kučera byl jedním z nejslibnějších zjevů mladé české sociální poezie. Ale útlé, slabé tělo zlomila šachta a třicetiletého básníka strávily souchotiny... V dekoraci havířských balad se v Stehlíkovi, synovi zemědělského kraje, probudil hluboký a tehdy velmi radikální sociální smysl...“

Fráňovi Kučerovi dedikoval Stehlík svou první básnickou knihu Barevné dálky, kterou vydal roku 1930 vlastním nákladem.

Ačkoliv po roce 1928, kdy učil v Myslívě na Klatovsku, navázal Stehlík těsné vztahy s okruhem plzeňských umělců, na Příbram nezapomínal. V letech 1931-1932 redigoval měsíční kulturní přílohu příbramského časopisu Naše obrana.

Po roce 1933 jezdíval na Březové Hory k rodičům své ženy. Tchánovo vyprávění o práci v dolech, vlastní zkušenost s fáráním do hlubin, kterou podnikl s příbramským malířem Karlem Hojdenem a později též důlní katastrofa na dole Nelson v Oseku u Teplic dala námět novým sociálním motivům v jeho poezii. Těžké a nebezpečné práci havířů věnoval báseň Ve štrekách, kde napsal:

„Jistotě náhod se svěří
černé dny našich let.
Jen děti bláhově věří,
že vždycky přijdem zpět.“

I když se později hornické motivy z jeho tvorby vytratily, považoval Stehlík Příbram a Příbramsko za jakousi součást širšího území jižních Čech a věnoval mu také přiměřenou pozornost ve svém básnickém cestopisu Země zamyšlená. Přesah krajiny alšovské na Příbramsko je u Stehlíka pozoruhodně shodný s vnímáním rodného kraje u Mikoláše Alše, který do Příbrami chodíval za svou nevěstou Marynou.

Rozlet

Roku 1930 se po Leleticích, Hudčicích a Koupi stala další kantorskou štací absolventa učitelského ústavu v Příbrami obecná škola v Myslívě na Klatovsku

V téže roce vydal Stehlík vlastním nákladem svou první básnickou sbírku Barevné dálky.

Již předtím se nadšený zájemce o všechny stránky kulturního života seznámil s kruhem plzeňských literátů a výtvarníků (Bohumil Pelan, Miloslav Nohejl, Karel Vokáč, Josef Hodek, Josef Pojar a další), což vysvětluje, že jeho druhou sbírku Watteau – inspirovanou životem a dílem velkého malíře – vydalo roku 1931 Sdružení západočeských výtvarných umělců v Plzni jako první svazek edice Stín.

Ačkoliv sbírku Watteau označil František X. Šalda za „kus radostné čisté práce“, neměla stejně jako první knížka valného ohlasu. Dá se říci, že autorovo jméno v té chvíli ještě zapadlo.

Setkání s F. X. Šaldou

V dubnu roku 1933 poslal plzeňský dělník a spisovatel Josef Pojar druhou Stehlíkovu sbírku básní Watteau literárnímu kritikovi Františku X. Šaldovi. Šalda odpověděl Bojarovi dopisem, datovaným v Praze 2. května 1933:

„Milý pane Pojare,

Ten přítel Stehlík je nadaný, jemný básník. I ten Watteau, i ta báseň o Preislerovi jsou nadprůměrné. Je dobře, že máte takového druha...“

Později, při Šaldově přednášce v Plzni, se Stehlík Pojarovým prostřednictvím seznámil s Šaldou osobně. Jejich přátelské besedy pak pokračovaly při Stehlíkových návštěvách v Praze. V Zemi zamyšlené Stehlík na Šaldu vzpomínal:

„...tvář F. X. Šaldy. – Vidím ji zrytou písmem poznání, modelovanou úžasem i bolestí, na pozadí knih v jeho vinohradském i smíchovském bytě, soustředivém a prostém jako cela, a zase v zeleném světle u širokého okna v jeho dobřichovickém „buenu retiru“, kam všude jsem za ním na pozvání přicházel s rukopisy svých raných veršů, s tlukoucím srdcem, pochybnostmi i nadějemi pětadvaceti let...“

Roku 1933 pak F. X. Šalda o Stehlíkovi publikoval tato slova:

„Watteau. Zcela tenký sešítek veršů, vydaný před dvěma roky v Plzni, který zapadl, ale neprávem zapadl. Poezie úžasně křehká, jednostrunná, jakoby poslední ozvuk symbolismu hlaváčkovského, ale velmi intenzivní a vytepaná do křišťálové čistoty a ryzosti. Nová transpozice motivu máchovského zmaru a máchovské nicoty do tóniny tentokrát velmi rafinované, ale také velmi důsledné: kus radostné čisté práce. Všechno vyhráno na jediné struně, vyhráno na ostří nože... Jeden přítel dělník poslal mně dva úryvky z nové větší básnické skladby Stehlíkovy, otištěné tuším v plzeňském denním listě: Preislerovo jaro. I ta věc má krásnou úroveň. Je širší než Watteau, harmonizovaná do měkkých, smyslně teskných skvrn a stínů; připomíná to někdy z dálky Máchu, jindy Březinu, jindy posléze Hlaváčka, ale nepadělá jich: má to něco opravdu svého, a po svém procítěného i vysloveného... Stehlík je z rodu smyslných melancholiků, jako Mácha zajatec země a hmoty, vzpínající se po světle a mučený jeho přeludnými dálkami...“

Když 4. dubna 1937 F. X. Šalda zemřel, věnoval Stehlík památce svého přítele a literárního rádce tyto verše:

„Když z křesla vstal, nám slova se vždy chvěla
pod ostřím zraku, který ústům vlád...
Ratolest ticha básní zašuměla –
a jihla jeho tvář a pod čelem tál chlad.
Och, moci se jej zajímavě ptáti
a z jisker smíchu slyšet vlídný soud! –
Je prázdný stůl – a on se nenavrátil
nad šálek kávy blízce přisednout...“

Když tedy pak roku 1936 vyšla Stehlíkova třetí sbírka Kvetoucí trnka, byla téměř všeobecně přivítána jako šťastná prvotina začínajícího skvělého lyrika, jenž po Janu Čákově

(s nejlepšími sbírkami básní Chudá rodina z Heřmaně a Světlo v chalupách) opět vnesl do české poezie motiv jihočeské venkovské krajiny a života tamního lidu. Její symboly – kapličky, boží muka a tváře dřevěných i malovaných Madon – doprovázejí další Stehlíkovu tvorbu, než bude ve zralém věku postaven před otázku, jak se vyrovnat s ideologickými požadavky komunistického režimu.

Z recenzí Kvetoucí trnky (1936):

„Stehlík je opravdový lyrik, protože dovedl najít sugestivní výraz pro nevyslovitelné fluidum českého kraje, pro atmosféru českého venkova, pro melodii českých polí a lesů... Stehlík miluje svět a je opojen i jeho hmotnou krásou; ale hmotu, pocíťovanou s velkou intenzitou, proniká melodií vzrušené duše...“ (František Götz, Národní osvobození 23. 2. 1936)

„A opět se hluboká výtvarná kultura Stehlíkova projevuje jako markantní vlastnost jeho tvorby; tentokrát už nikoli jako popisná metoda pestrých přívlastků, ale jako vytříbený cit pro barvu, proporci a tvar...“ (Ladislav Khás, Český deník 8. 3. 1936)

„Nejsou to především smyslové objevy, jež okouzlují v přírodní poezii Stehlíkově, nýbrž objevy srdce, které je nejvlastnějším orgánem tohoto lyrika... A tuto pastelovou křehkost, plachost, hebkost mají také Stehlíkovy verše, zvroucněné do sladkohořké melodie...“ (A. M. Píša, Právo lidu 27. 3. 1936)

„Jsem úplně podmaněn tímto spanilým projevem jihočeského regionalismu velmi rodověrného, ale dokonale oduševnělého...“ (Jan Ort = Pavel Eisner, Lidové noviny 23. 3. 1936)

„Tam, kde se Stehlík inspiruje krajinou domácí, dovede nahmátnout podobenství vskutku příznačná a přesvědčivá...“ (Vilém Závada, A-Zet 27. 2. 1936)

„V lyrice Ladislava Stehlíka najdete málokdy pouhou smyslovou impresi: tento lyrik chce svou básní poznávat. A jestliže ve své inspirované lyrice má opravdovou rovnováhu smyslové emoce a duchovní vize, občas i on porušuje tuto rovnováhu zpřízvučením složky spirituální.“ (František Götz, Národní osvobození 17. 11. 1936)

„Je to poezie tradiční, ale ne ruralistická... Není tu ani stopy po agrární ideologii, není tu toho křečovitého a siláckého naturalismu ruralistů. Stehlíkův vroucí poměr k přírodě je básnický prožitý a kmotry této poezie jsou Neruda, Toman a Josef Hora...“ (Josef Rybák, Rudé právo 17. 3. 1936)

Ve stejném roce 1936 vyšla čtvrtá Stehlíkova sbírka Zpěv k zemi. Pavel Eisner záhy začal jeho básně překládat do němčiny a jiné vyšly jako bibliofilské tisky s výtvarným doprovodem.

Z recenzí Zpěvu k zemi (1936):

„Lyrický fond Ladislava Stehlíka rozvíjí se v nové sbírce Zpěv k zemi do větší bohatosti a větší básnické síly než ve sbírce předešlé, i když básnický cíl zůstává týž... Vývoj je hned v mnohem větší určitosti a konkrétnosti: není tu už všeobecné melodie českých polí a lesů; Stehlík se stává básníkem chudého kraje jihočeského a západočeského – a vůbec básníkem české hrdinské chudoby...“ (František Götz, Národní osvobození 10. 12. 1936)

„Stehlík si tu dobývá svůj vlastní svět, stále víc se vzdaluje pražské vrstevnické poezii, usiluje o svou vlastní vidinu života, cele zasazeného do kolektivního osudu domácí krajiny...“ (Josef Hora, České slovo 1936)

V Stehlíkově pohledu se neustále jednotí smyslová realita se svou duchovní perspektivou a podstatou; přítomná doba jihočeské domoviny se mu prolíná s její dějinnou minulostí, husitskou a českobratrskou; a jeho zvroucená obraznost hledá v tváři kraje a v přírodní skutečnosti podobenství lidského údělu.“ (A. M. Píša, Právo lidu 26. 1. 1937)

„Přečtěte si poslední jihočeská čísla odcházejícího Sovy, čtete pak lyrická mystéria zcela mladého Ladislava Stehlíka – tomu říkám tradice.“ (Pavel Eisner, Literární noviny 11. 12. 1937)

Roku 1938 následovala sbírka básní Kořeny.

Z recenzí Kořenů (1938)

„I dlužno autorovu sestupu ke „kořenům“ rozuměti především ve smyslu úsilí o možnou pravdivost, necht' sebe méně líbivou... Opětovně se ozývající vědomí i vzývání rodové souvislosti, nepomíjející jednoty živých s mrtvými – toť druhý smysl obsažený v titulním hesle sbírky. Přímo fyziologicky naléhavý, až k závratí rostoucí pocit této spojitosti vyvěrá nyní u Stehlíka s novou intenzitou u vědomí otčiny ohrožené, kterou tento lyrik miluje a vzývá právě v jejím jihočeském venkově i přes to vše, co jeho lidu svým mravně společenským soudem vyčítá. Pocit synovství, jež v tomto kraji poblíž hranic prožívá posléze ke všem jeho mrtvým, jest útěchou a posilou... ale také závazkem a příkazem: bránit tu zemi, která jest jejich dědictvím a kterou jako by střežili spolu s živoucími...“ (A. M. Píša, Národní práce 26. 2. 1939)

„Vlastní střed sbírky tvoří lyrické obrazy z venkovského života jihočeského, z chudých rovin a vsí, žijících stále po zákonu předků. Někde, jako v programové básni Kořeny, cítíte až prozaickou snahu zachytit realisticky celek jihočeského venkova, jinde, zvláště v drobných básních, vítězí lyrik, okouzlený zrcadlem vod, olší, dětského úsměvu, plně zamilovaný do domova...“ (Josef Hora, České slovo 21. 3. 1939)

O dva roky později byla knižně publikována Stehlíkova lyrická báseň o šesti zpěvech České jaro, napsaná však již v letech 1932 až 1935. Její vydání v době okupace čtenáři vděčně přivítali.

Z recenzí Českého jara (1940)

„Básníku Ladislave Stehlíku, když jsme před několika lety tiskli a také četli v Nové době Tvé zpěvy o českém jaru, tu jsem ještě nechápal, proč v těch křehkých slokách o jaru na vesnici je tolik smutku a tesklivosti.“ (Josef Pojar, Nová doba 31. 3. 1940)

„Dobré dvě třetiny Stehlíkova volného souboru šesti dosti rozměrných impresionistických elegií na jaro a české jarní nálady ovládá slovesné rozprávání křehkých básnických vidin Preislerových, snivé noření do kongeniální extáze malířovy duše, do jeho světa vzdušně vznikajících zelených sněhů předjarních, severanské tesknice po jihu, blouznivé něhy bílých mladistvých těl jezerně hlubinných očí a živlem sálajících černých koní. Stehlík v tomto podivuhodně vcítěném lyrickém pásmu dokonce často přechází v přímou apostrofu Preislera a jeho jednotlivých děl.“ (Jaroslav Janů, Národní listy 30. 7. 1940)

Podobně vřele byla přijata Stehlíkova následující sbírka *Madoně* (1943, druhé vydání 1944 s kresbami Aloise Moravce). Cyklus chvalozpěvů na milostné obrazy a sochy v jihočeských kostelích je zároveň oslavou celých jižních Čech. Jistá zadumanost a nostalgie této knihy neplyne ani tak z vydání uprostřed válečných hrůz, jako ze Stehlíkova takto vyjádřeného obsedantního dojmu z jihočeské krajiny, z poeticky vyjádřeného *genia loci*, jenž se pak stane titulem jeho nejznámější trilogie prozaické.

Z recenzí *Madony* (1943)

„Nebylo by správné pokládat novou sbírku Ladislava Stehlíka s názvem *Madoně* za knížku lyriky význačně náboženské... Do líbezné krásy starých sochařských výtvorů mu vplývá především obraz domovského úseku české země...“ (Bohumil Polan, *Nová doba* 24. 1. 1944)

Zápisky okouzleného poutníka

Roku 1945 skončila Stehlíkova venkovská samota, byť se z ní snažil udržovat všestranné kontakty s kulturním životem. Přestěhoval se z Myslíva do Prahy a do roku 1966 postupně učil na třech smíchovských školách. Zároveň se jako básník na nějakou dobu odmlčel a začal se věnovat lyrické próze – psaní svého nejznámějšího „cestopisu“. *Země zamyšlená* vyšla roku 1947 nejprve v sešitovém vydání a záhy jako knížka s ilustracemi Aloise Moravce.

Druhé a třetí doplněné dvoudílné vydání *Země zamyšlené* v 50. letech již doprovázely Stehlíkovy kresby, podobně jako v čtvrtém rozšířeném vydání z roku 1966, k němuž ještě roku 1970 přibyl třetí díl věnovaný Šumavě.

Země zamyšlená vzbudila značnou pozornost již roku 1947. Nostalgická procházka duchovní minulostí jižních Čech se vymykala dobové literární produkci svou naprostou apolitičností a snad se dá říci, že jak sešitové, tak první knižní vydání vyšlo v hodině dvanácté – po Únoru 1948 by se obdobný spis stěží dostal do edičních plánů. Nemluvě o tom, že bylo lehké dostat se do seznamu autorů režimem proskribovaných. O to více se *Země zamyšlená* těšila v následujících desetiletích čtenářské oblibě.

Vyberme z dobových kritik alespoň dva charakteristické úryvky.

František Götz napsal 22. července 1947 v Národním osvobození:

„Lyrik Ladislav Stehlík vydává pozoruhodnou knížku o jižních Čechách, která bude klíčem k jeho osobnosti i k jeho dílu... Kraj je mu entita duchová, kterou formovala celá minulost nespočtenými akty lidské lásky, vášně a tvorby, a celá ta minulost, posvěcená velkými osobnostmi a jejich dílem, je jakoby rozlita v sceneriích a tvoří její duchovou podstatu.“

Z recenze Františka Hampla v deníku *Práce* 14. prosince 1947 vyjímáme:

„Doslova od svého dětství sbíral Ladislav Stehlík materiál na letních toulkách s malíři, četbou všech knih, jež měly jakýkoli vztah k jižním Čechám, rozhovory s lidmi i vlastním pozorováním, očima lásky, aby po letech z poznámek, zachycujících i lyrický opar, dal definitivní tvar této své pouti.“

Druhé rozšířené vydání roku 1957 se rozrostlo na dva svazky a již je doprovázely autorovy kresby, stejně jako v doplňovaných a rozšiřovaných vydání dalších, k nimž roku 1970 ještě přibyl třetí díl věnovaný Šumavě. Každý odstavec *Země zamyšlené* svědčí o tom, že básníka na jeho toulkách nevedla touha poznat co nejvíce vlastivědných reálií, ostatně historie a

dnešek koexistují v díle v asynchronním propletení, ale opravdu touha poetova – dotknout se intuicí pomyslné „duše“ krajiny a – podle Stehlíka od ní neoddělitelné – „duše“ jejích obyvatel, tedy Jihočechů.

Okamžitá popularita Země zamyšlené v následujících letech poněkud zastínila vydání dalších Stehlíkových básnických sbírek Pelyněk (1949) a Maryna Alšová (1952). V Pelyňku s obrazy staré vesnice (děvečky, čeledínové, kněží, chudoba, neprovdané vesnické učitelky atd.) vyslovuje Stehlík budovatelské přání, „aby to byla už / minulost nenávratná / močál zasypaný / rumišťe odklizené...“ Druhou zmíněnou knihou se Stehlík zapojil do socialistickorealistických oslav stého výročí narození Mikoláše Alše pod vedením Zdeňka Nejedlého.

Přistřižená křídla

Podobně jako jiní čeští básníci na počátku padesátých let (Jan Čarek, František Hrubín a další) se Ladislav Stehlík utekl do oblasti ideologicky neutrální, k veršům pro děti. Po první takové sbírce Od jara do zimy (1953) následovaly básně k cyklu kartonů Mikoláše Alše Vlast, k obrázkům Mirka Hanáka, Aloise Moravce, Aleny Ladové i Josefa Lady.

Lyrickou knihou básní Voněly vodou večery (1957) se autor ještě vrátil tematikou a představivostí k své předválečné a válečné etapě, ale již následující sbírka Višňovou kůrou jaro voní (1961) je zcela konformní apoteózou Sovětského svazu: „Jsi motor bouřící, / žací stroj v pšenici, / klus hříbat na Kubáni. / Jsi ocelí i snem...“ Na současnou jihočeskou ves se pak již nikoliv nostalgik, ale radostný optimista dívá o něco později (sbírka básní Dávno již dozněly cepy, 1963) takto: „nechci stát stranou dumavě, / dělný den v lidech se jasní, / ať znám v něm, ať čistě zazpívám / alespoň touto svou básní.“

Na dalších šest let se spisovatel odmlčel. Ozývá se opět roku 1969 sbírkou Dub královny Johanky, jež jasně signalizuje, že jak původní inspirační zdroje (jižní Čechy před polovinou 20. století a jejich historie v duchovních, ne-li přímo náboženských souvislostech), tak i básnickovy vnitřní struny se vyčerpaly a obehrály. Lehký vázaný verš se občas mění v upachtěný a deklarativní verš volný, jako by Stehlík psal jen proto, aby psal.

Útlá básnická sbírka vyšla jako 64. svazek edice poezie nakladatelství Melantrich v Praze. Obsahuje 21 básní, psaných volným veršem. Některé z nich jsou věnovány Stehlíkovým přátelům – básníkům a výtvarníkům: Za Janem Čarkem, Malíř Jan Kojan, Vojtěchu Sedláčkovi, Pod Práchní (Vladimíru Stuchlovi). Také v dalších básních připomíná Stehlík své oblíbené osobnosti z kulturní historie jižních Čech: v básni Písecký most Mikoláše Alše a Fráňu Šrámka, ale podobně také vesničany, své dávné známé, zmiňované alespoň příjmením. Jihočeská krajina se tak v Stehlíkově fantazii zalidňuje skutečnými postavami a navozuje představu jak domácké důvěrnosti, tak tisícileté kontinuity generací.

Z knihy více než šedesátiletého autora dýchá nostalgie po časech dávno minulých, lidech, kteří odešli na věčnost, příbězích, které dávno zaval čas. Tento pocit vrcholí na samém konci sbírky, v závěru poslední básně Lávka před stavením, která končí verši:

„Kde jste mí dávní besedníci?
už fukar času odvál v tmu
vašich slov plevy povětrné
a já na síť paměti
prosívám zrní vašich skutků
pro novou setbu v starý lán.

V mlčení den ze dne hlubší
 stále víc se uzavírám
 zchystán na tu cestu domů,
 na poslední cestu ke svému,
 kde už navždy zůstanu.“

Po cestopisu *Slunce v olivách* (1972) se do následujících sbírek básní vracejí rýmy (*Vratečín*, 1973; *Jíní na trnkách* – výběr 1978; *Ticho v oranicích*, 1979; *Světla v oknech*, 1982), ale nikoliv ty křišťálové z prvních sbírek, ale jakoby rýmovačky začínajících autorů. Svou roli sehrál bezpochyby i Stehlíkův pokročilejší věk.

Rozsáhlý výběr Stehlíkovy poezie, nazvaný *Jíní na trnkách*, uspořádal František Buriánek podle vydaných sbírek básní. Z připravované sbírky *Ticho v oranicích* (vydána 1979) vybral a s autorovým souhlasem zařadil básně *Zorali meze*, *Znova jsem uviděl svůj kraj*, *Kolikrát ještě a Jíní na trnkách*. S autorovým souhlasem bylo také provedeno nepatrné zkrácení v básních *Klatovská krajina* a *České jaro* (původní název *Jaro v české krajině*), větší partie byly vypuštěny z cyklu *Z jižních Čech*.

Text byl převzat z posledních knižních vydání, Ladislav Stehlík ho nově přehlédl a byl upraven podle nových pravidel českého pravopisu.

Dokumentární pásmo *Život – Dílo* bylo sestaveno z vybraných částí Stehlíkových vzpomínkových bibliofilí, ze *Země zamyšlené* a *Slunce v olivách*, a dále z textů soudobých kritik, uložených v osobním archivu L. Stehlíka.

Z předmluvy Františka Buriánka (Básník domova) vyjímáme:

„Moderní technická civilizace bere člověku stále víc přírody, vzdaluje ho jejímu harmonickému rytmu, napíná jeho nervy a tísní ho velkoměstskou kolektivitou. Vzácnějším se stává jeho setkání s krajinou, s jejími barvami, s jejím tichem. Víc než lesních pryskyřic nadechuje se člověk motorových plynů. Víc než zpěv ptactva doléhá k jeho sluchu hluk motorů a slov, naléhavých výzev i střelby a výbuchů. Disharmonie světa stále ruší rovnováhu člověka a činí stále vzácnějším okamžik klidného štěstí.

A přece je tu poezie, která obnovuje narušenou jednotu člověka s přírodou, ladí jeho smysly k citlivému vnímání barev a světél, vůní a hebkostí, slunce a deště. Ještě je tu poezie, která umí navodit ticho v duši člověka, aby se v něm zaposlouchal sám do sebe. Někdy právě ona nabídne člověku chvilku vydýchnutí, uklidňující samoty, harmonického souznění s přírodním řádem i s lidským společenstvím.

Rychleji než kterýkoli dopravní prostředek zavede vás poezie do krajiny vašeho dětství, do krajiny vaší vzpomínky nebo touhy. Vyvolá ve vás k životu minulost tváří, které už pohltil hrob, minulost dějů, jež se zapsaly do paměti krajiny a lidí. Vytrhne vás z reality, která vás obklopuje a tísní, ale zároveň vás spojí s rozlehlou skutečností celé země a jejího lidu. Nejkonkrétnějším obrazem dokáže navodit ideovou představu národního charakteru a osudu.

Právě taková je poezie Ladislava Stehlíka. Takové vlastnosti vždycky měla, takovou funkci stále má. Je v ní něco původního, přírodního a dávného, co překrývá moderní technická civilizace, ale k čemu se musíme čas od času vracet, abychom neztráceli svou lidskou míru.

Ladislav Stehlík je básník země. Země v tom nejkonkrétnějším a nejpřirozenějším smyslu: její přírody, její krajinné podoby, její venkovské prostoty. Ale také lidu, který na ní žije, pracuje a který ji svým dílem přetváří a navždy poznamenává.“

Zastavme se na chvíli ještě alespoň u sbírky *Světla v oknech*. Nerozsáhlá kniha vyšla roku 1982 v edici *České básně* nakladatelství Československý spisovatel, doprovázená černobílými kresbami autora. Obsahuje 31 básní, psaných zčásti vázaným, zčásti volným veršem. Pozdní

kniha nemá vyrovnanou úroveň – vedle básní, alespoň upomínajících na autorovy nejlepší básně, zde stojí didaktické rýmovačky, jimiž básník dává najevo svou společenskou angažovanost na straně normalizačního režimu (Za Rudolfem Kalčíkem).

Podle Stehlíkova zvyku jsou některé básně věnovány jeho přátelům i umělcům, které obdivoval: Nad krajinami Aloise Moravce, Zas z Dlouhé louky (Karlů Štěchovi), Až na pavlače voní akáty (Jaroslav Seifertovi), A hudba hraje (Josefu Sudkovi). Z jiných se ozývá stesk po venkově z časů básníkova dětství, po zesnulých nejbližších. Průběžným motivem celé sbírky je evokace přírodních scénérií a jevů, v nichž se odehrávají osudy zmíněných slavných jmen i bezejmenných lidí, jejichž život byl vyplněn těžkou prací (Starí venkovští truhláři, Stará krmička).

Takto se sám Stehlík ohlíží na sklonku života v závěru titulní básně za vzpomínkami, naplňujícími stále více jeho mysl:

„Kolik jich přešlo? Kolik jsem jich znal?
Spí na hřbitově, ve mně žijí dál.
Mám lidi rád a rád jsem na Zemi,
po světle v oknech zasteskne se mi,
po teplém stisku ruky podané,
než v oknech očí mých tma navždy zůstane.“

V osmdesátých letech pak vycházejí další výběry ze Stehlíkova básnického díla. Vedle mladších autorů režimem protežovaných (Ivan Skála, Miroslav Florian, Karel Sýs, Jiří Žáček, Josef Peterka, Václav Hons, Petr Skarlant a další) patřil k těm ze starší generace, kteří se – zároveň s umlčením desítek, ba stovek jiných tvůrců po roce 1968 – stali součástí normalizační „kulturní fronty“.

Spolutvůrce mýtu

Suma sumárum, k nesporným vrcholům Stehlíkovy tvorby je třeba počítat především jeho první básnické sbírky. Druhým vrcholem je stále oblíbená, čtená a citovaná Země zamyšlená; k ní nyní několik nezbytných slov. Ladislav Stehlík se v jednotlivých kapitolách své třídílné práce vydává na „pěší“ pouť (ať už ji kdysi nejspíš částečně vykonal též povozem či autem) po šířejí pojatém území jižních Čech včetně Domažlicka, Klatovska a Břežnicka. Někde se zastaví krátce, jednou větou, jinde naopak celou kapitolou. Popisuje „povahu“ kraje a lidu, vrací se do hluboké minulosti i k lidem, které sám znal. To vše činí jako básník – reálie jsou inspirací jeho obraznosti, tedy výsledek nelze považovat za bernou minci, chceme-li se o jižních Čechách a jejich minulosti něco podloženého dozvědět. Autor druhotně čerpá z nejrůznější literatury, dnes často antikvované, a své závěry přizpůsobuje poetickému účinku, vyjádřenému názvem díla. Jedná se o beletrii, nikoliv o odbornou literaturu.

„Zamyšlenost“ byla součástí někdejšího pragocentrického pohledu na jižní Čechy z přelomu 19. a 20. století, jak jinak, když tu bylo zajisté méně lidí než ve velkoměstě, hodně lesů, luk, rybníků a žádné atrakce jako tramvaje a kabarety. V této linii Stehlík důsledně pokračuje, ovlivněn navíc důmyslnou pseudovědeckou teorií o jihočeské národní povaze, do níž Stehlíka zasvětil sám její autor – tábořský „sociolog“ Emanuel Chalupný. Země zamyšlená je tak básnickou parafrází a rozvedením Chalupného myšlenek, avšak natolik přitažlivým a okouzlujícím, že přispěla k „sebeidentifikaci“ Jihočechů s tím, jakou představu o nich měl Chalupný a potažmo Stehlík: samorostlí, hloubaví lidé, poněkud nevhodní do moderní doby

(od Jana Husa k Janu Cimburovi a vlastně i ke Klostermannovým Šumavanům). – Zmíněná teorie se od dob Chalupného a Stehlíka, pravda, poněkud postmoderně z vulgarizovala – třeba do křupanských typů vesničanů v komediích Zdeňka Trošky.

Něžné paradoxy

Za kodifikované vydání *Země zamyšlené*, tzv. vydání poslední ruky, je nutno považovat tři svazky z let 1974-1975. V něm autor naposledy přehlédl, sumarizoval a uzavřel své úpravy, opravy a doplňky z doby po roce 1947. Odkrýt jejich vrstvy a myšlenkové posuny by bylo zajímavým tématem alespoň pro diplomovou práci, našla-li by se schopná dvojice pedagoga a studenta. Konečnou verzi lze číst rovněž jako postmoderní text, koláž záznamů a názorů z různých let, výpověď básníka, v nitru alespoň kdysi hluboce věřícího, vtěsnanou do truhlíku husákovské normalizace, byť předpřipravenou již v letech padesátých, někde nedostačující, jinde přesahující. Stehlík lká nad rozpadajícími se památkami a pustou krajinou bez odsunutých obyvatel a zároveň zaplesá, když ho mine traktor a valník s posádkou veselých brigádníků. Smutek ze zkázy jde ruku v ruce s optimismem a vírou v cosi příští, ale toto obojí zní tak trochu na befěl.

Leč krajinné dojmy z let přibližně 1945-1970 zase do dnešních dnů překryly nové děje, jež jednou vyzvou: kdo z vás se někdy pěšky vydá po Stehlíkových stopách – s očima otevřenými a v ruce se Zemí zamyšlenou?

Ladislav Stehlík – jeden z mnoha českých básníků první poloviny 20. století (tu druhou polovinu pomineme) a autor „poetického cestopisu“ *Země zamyšlená*. Toť jednou větou digest jeho tvorby v dějinách české beletrie. Byť by podobný záznam byl sebekratší, neznamená, že Stehlík pro nás přestává být osobností jak rozporuplnou a problematickou, tak zajímavě složitou, a navzdory všem protikladům přitažlivou, okouzlující a inspirující.

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

BURIÁNEK František: *Z poetického Pošumaví*, Plzeň 1987, s. 66-77.

BURIÁNEK František: *Básník domova*, in: STEHLÍK Ladislav: *Jíní na trnkách*, Praha 1978, s. 9-16.

BÍLEK Josef: 70. výročí narození básníka Ladislava Stehlíka, *Výběr* (České Budějovice) 15, 1978, s. 203.

BÍLEK Josef: Ladislav Stehlík a vlastivěda jižních Čech, *Výběr* (České Budějovice) 20, 1983, s. 178-179.

PODLEŠÁK Jan: S Ladislavem Stehlíkem po stopách zaniklého společenství, *Výběr* (České Budějovice) 20, 1983, s. 181-186.

MRÁZ Zdeněk: *Básník domova*, *Výběr* (České Budějovice) 20, 1983, s. 241-257.

BÍLEK Josef: Okouzlený poutník Ladislav Stehlík, *Výběr* (České Budějovice) 20, 1983, s. 274-275.

MRÁZ Zdeněk: Za Ladislavem Stehlíkem, *Výběr* (České Budějovice) 24, 1987, č. 4, s. 42-44.

MRÁZ Zdeněk: Z mé korespondence s Ladislavem Stehlíkem, *Výběr* (České Budějovice) 29, 1992, s. 59-63.

VODINSKÝ Stanislav: Poutník vnímavý a zasněný, *Haló noviny* 17. 2. 1996, s. 5.

SOUPIS KNIŽNÍHO DÍLA LADISLAVA STEHLÍKA

1. Poezie

Barevné dálky, Příbram 1930.

Watteau, Plzeň 1931.

Kvetoucí trnka, Praha 1936. (2. rozšířené a doplněné vydání 1942, 3. vydání 1946, 4. doplněné vydání s Kresbami Karla Svolinského 1971.)

Zpěv k zemi, Praha 1936.

Kořeny, Praha 1938.

České jaro, Praha 1940.

Madoně, Praha 1943. (2. vydání s obálkou a sedmi celostránkovými kresbami Aloise Moravce 1944.)

Pelyněk, Praha 1949.

Maryna Alšová, Praha 1952.

Voněly vodou večery, Praha 1956.

Višňovou kůrou jaro voní, Praha 1961.

Dávno již dozněly cepy, Praha 1963.

Dub královny Johanky, Praha 1969.

Vratečín, Praha 1973.

Krajina mýtu, České Budějovice 1973.

Ticho v oranicích, Praha 1979.

Jíní na trnkách (výbor), Praha 1978.

Světla v oknech, Praha 1982.

2. Próza

Země zamyšlená – časopisecky v Knihovně Svobodných novin. 1. knižní vydání s obálkou a kresbami Aloise Moravce Praha 1947, 2. vydání doplněné dvojdílné s kresbami autora Praha 1957, 3. vydání 1959, 4. rozšířené vydání 1966, třetí díl – Šumava – samostatně vyšel poprvé 1970, 5. trojdílné vydání 1974-1975, 6. trojdílné vydání ze sazby předchozího vydání 1986.

Slunce v olivách, Praha 1972 (s kresbami autora).

2. Knížky pro děti

Od jara do zimy (říkadla k obrázkům Mikoláše Alše), Praha 1953, 2. vydání 1955, 3. vydání Praha 1963.

Alšova Vlast (verše k obrazovému cyklu Mikoláše Alše), Praha 1953.

Na rybníce (leporelo s ilustracemi Mirko Hanáka), Praha 1954.

Naše řeka (leporelo s obrázky Aloise Moravce), Praha 1955.

Malý přírodopis (verše k obrázkům Aleny Ladové), Praha 1956.

Josef Lada: Dětské hry (s doprovodem veršů Ladislava Stehlíka), Praha 1960.

Alšova zvířátka (leporelo – skládačka), Praha 1963.

Josef Lada – Ladislav Stehlík: Zvířata a zvířátka (verše pod obrázky Josefa Lady), Praha 1976.

Josef Lada – Ladislav Stehlík: Ladovy veselé učebnice. Savci (verše a prózy k obrázkům Josefa Lady), Praha 1977.

3. Z ostatních publikací a bibliofilí

Pod oblohou Šípkového keře Petra Křičky (s kresbami autora), Havlíčkův Brod 1958.

Dědečku, povídej, Praha 1973.

Otvírá se starý slabikář, České Budějovice – Hluboká nad Vltavou 1976.

Šlápěje času, Bělčice 1977.

Ladislav Stehlík (dvojlist – pamětní tisk k 75. narozeninám), Praha 1983.

4. Úvody nebo doslovy ke knihám

Adolf Heyduk: Kam píseň zaletí, Praha 1947.

František Herites: Vodňanské vzpomínky, Praha 1958.

Josef Václav Sládek: Polní cestou, Praha 1972.

Šumava (fotografie Josefa a Marie Erhartových), Praha 1965, 2. rozšířené vydání 1968.

Český Krumlov (fotografie Josefa Erharta), Praha 1966.

5. Stati ve sbornících

Jižní Čechy v naší grafice, in: Hollar, sborník grafického umění, sv. XXVI., Praha 1954.

Z dávné minulosti, in: František Buriánek – Jan Pilař – Ladislav Stehlík: Klatovy, Praha 1971.

Doposud nepublikovaný pracovní text.

NUMISMATIK GUSTAV SKALSKÝ

Numismatika je, co nejstručněji řečeno, speciální historickou vědou, která se zabývá především dějinami technik směny, a to zejména dějinami platidel. Jako platidla rozeznáváme – ve velmi zjednodušené historické posloupnosti – 1. prepekuniární (předpeněžní) platidla, nemající ještě podobu a úplné vlastnosti peněz (např. nezmincované drahé kovy, oceánské mušle kauri, velkomoravské železné hřivny, údajné „šátečky“ z plátva u starých Slovanů, zvířecí kůže); 2. peníze, a to a) mince, jejichž hodnota je víceméně určena hodnotou obsaženého drahého kovu, b) mince kreditní, s hodnotou garantovanou jejich vydavatelem, c) papírové peníze; 3. postpekuniární (popeněžní) platební prostředky (např. platební karty a jiné prostředky bezhotovostního platebního styku). Dále známe platidla parapekuniární, např. nouzové peníze vydané mimo oficiální peněžní soustavu nebo účelové známky určené k platbě za speciální zboží či na vybraném místě.

S numismatikou jako historickou vědou je spojen stejnojmenný obor sběratelský. Pokud jde o sbírky soukromé, mnozí čeští sběratelé dosáhli v numismatice výrazných vědeckých výsledků (např. Eduard Fiala, Viktor Katz a v druhé polovině 20. století celá řada jmen). Někdy bývá numismatika zařazována do skupiny tzv. pomocných věd historických (podobně jako paleografie, epigrafika, heraldika, sfragistika atd.). K numismatice bývá – mimo rámec uvedené definice – někdy volně řazena medailistika (v obecném povědomí i ve struktuře některých sbírek), jež je však primárně uměleckovědnou a uměleckohistorickou vědou (a obdobně stejnojmenným oborem sbírkové činnosti), zabývající se artefakty medailérství – speciální disciplíny sochařství. V základu této asociace je vizuální podobnost mincí a medailí, jakož i podobná technologie jejich výroby. Ještě mnohem volnější je jakési přibuzenství numismatiky s faleristikou, vědou zkoumající dějiny řádů a vyznamenání.

Pro potřeby laických čtenářů lze definici numismatiky ještě více zjednodušit a označit numismatiku jako „dějiny peněz“ v širokých historických souvislostech. Od skromných počátků, „starožitnického“ zaujetí „starými mincemi“ v období renesance, baroka i osvícenství, urazila světová i česká vědecká numismatika do počátku 21. století dlouhou cestu. Narůstající kvantum poznatků paradoxně mnohé problémy zkomplikovalo. Tam, kde před zhruba 250 lety zlomkovité poznání často dávalo odvahu k amatérským syntézám národních dějin peněz, se dnes musí špičkoví odborníci spojovat k řešení jednotlivých dílčích otázek. Úměrně k rozšiřujícímu se poznání vzrostl objem byť i základní numismatické literatury. Pro ilustraci lze uvést skutečnost, že skromná spolková příruční knihovnička České numismatické společnosti v Praze čítá přes deset tisíc svazků.

V numismatice jde tedy o „dějiny peněz“ v nejširších historických souvislostech, ne pouze např. o luštění opisů na mincích, komparaci ražeb a sestavování chronologických řad (na starých mincích samozřejmě nebyl letopočet) v duchu prací českých numismatiků z přelomu 19. a 20. století, třeba Josefa Smolíka a Eduarda Fialy, jak by se ještě dnes mohlo jevit při pohledu na převažující obsah stránek naší odborné numismatické literatury.

Na dlouhé cestě české vědecké numismatiky, omezíme-li se zde již jen na české země, stojí několik historických milníků, z nichž mají zásadní, „paradigmatický“ význam dva. Prvním z nich je „Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen“, čtyřdílný pokus o syntézu dějin českých mincí z pera piaristického kněze a osvěcenského vzdělance Mikuláše Adauka Voigta ze sedmdesátých a osmdesátých let 18. století. Druhým z nich je pak dílo Gustava Skalského, největší osobnosti české vědecké numismatiky ve 20. století.

Rodným domem Gustava Skalského je budova tzv. dolní fary, tedy do sjednocení obou českých evangelických konfesí luterská fara ve Velké Lhotě u Dačic, postavená v polovině 19. století na místě původní dřevěné fary z konce 18. století. Z její původní podoby se po přestavbě v sedmdesátých letech 20. století zachovala klenutá světnice v přízemí.

Ve Velké Lhotě, připomínané poprvé roku 1385 pod jménem Rozseč, se po řadu generací předávala tradice české reformace. Zvláštností se zde po tolerančním patentu z roku 1781 stal téměř současný vznik dvou náboženských obcí (i far a posléze kostelů) – luterské a reformované (kalvínské).

Gustav Skalský se na zdejší luterské faře narodil 13. března 1891 jako páté dítě manželů Gustava Adolfa Skalského a jeho ženy Karly, rozené Zelené, pocházející z Nového Města na Moravě, zesnulé již následujícího roku 1892. Gustav Adolf Skalský se stal luterským farářem ve Velké Lhotě roku 1887. Malý Gustav vyrůstal v tomto odlehlém koutu jižní Vysočiny s bratrem a dvěma sestrami, v péči obětavé příbuzné své maminky, pouhých šest let, neboť se roku 1897 přestěhoval s rodinou do Vídně, kam byl jeho otec povolán na univerzitu jako profesor evangelické teologie. Po vzniku Československé republiky opustil Gustav Adolf Skalský s rodinou Vídeň a roku 1919 se stal prvním děkanem nově založené Husovy evangelické bohoslovecké fakulty v Praze, na níž působil až do své smrti roku 1926. Jeho syn Gustav zatím maturoval na gymnáziu ve Vídni, studoval historii na univerzitách v Praze a ve Vídni, roku 1914 dosáhl na Institutu pro rakouský dějezpýt ve Vídni doktorátu filozofie. Téhož roku Gustav Skalský nastoupil do archivu Národního muzea v Praze, roku 1916 byl pověřen pracemi v numismatickém oddělení, roku 1917 správou oddělení a roku 1919 byl jmenován přednostou numismatického oddělení. V této funkci působil až do roku 1945, kdy se stal prvním vědeckým ředitelem Národního muzea.

Roku 1925 založil Gustav Skalský Numismatický časopis československý a později redigoval rovněž historickou řadu Sborníku Národního muzea. Byl členem Numismatické společnosti československé, založené roku 1919, jejíž pokračovatelkou je dnešní Česká numismatická společnost.

Gustav Skalský zemřel v Praze krátce po odchodu do důchodu – 20. září 1956.

Numismatické oddělení Národního muzea v Praze, jehož počátky sahají až k vzniku této organizace roku 1818, začal Gustav Skalský od počátku cílevědomě budovat jako svébytný historický ústav, ačkoliv zprvu o jediném zaměstnanci (jímž byl on sám), později nadlouho o pouhých dvou (po nástupu Emanuely Nohejlové-Prátové na plný úvazek roku 1930). Jedním z důvodů tohoto velkorysého cíle byla skutečnost, že na rozdíl od zemí západní Evropy bylo v českých zemích dlouho zanedbáváno pěstování numismatiky na univerzitách, což si Gustav Skalský předsevzal nahradit i ovlivnit ze své pozice vedoucího muzejního numismatického pracoviště. Logický přesah do akademického prostředí nastal roku 1933, kdy se Gustav Skalský stal docentem numismatiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ovšem dnešní výsadní postavení numismatického oddělení Národního muzea v Praze v rámci české vědecké numismatiky je stále do značné míry výsledkem i důsledkem někdejšího zakladatelského úsilí Gustava Skalského.

Z rozsáhlého nekrologu, který do Numismatického sborníku napsala žačka Gustava Skalského, jeho spolupracovnice, nástupkyně v čele numismatického oddělení Národního muzea v Praze a pokračovatelka v jeho vědeckém díle Emanuela Nohejlová-Prátová, zde

ocitujme tři odstavce, v nichž se koncentruje dosud v zásadě platné hodnocení odkazu Gustava Skalského:

V těchto svých mladistvých začátcích měřil nepříznivě i všechny soukromé sběratele mincí, poukazuje na škody, které numismatickému materiálu způsobuje sobectví sběratelských zálib, nezastavující se ani před významnými nálezovými celky. Pomalu pronikala tato jeho pravda i do sběratelských kruhů. Dr. Skalského naproti tomu učila skutečná práce, zmáhání konkrétních otázek, skromnosti, ba až pokoře skutečného vědce. Jeho mimořádné nadání mu práci usnadňovalo. Toužil prostudovat, sestavit a vykládat hospodářské problémy. Vnější okolnosti ho přivedly k numismatice. Brzy poznal její význam pro hospodářské dějiny. A brzy pochopil, že sama numismatika je tak rozsáhlý vědní obor, že ani jemu jediný člověk nemůže postačit, a dokonce, že i v ní je naprosto nutná specializace. Zůstal jí věrný vpravdě až do smrti, věnuje se vědecké numismatické práci trojím způsobem: badatelsky, redaktorsky i výchovně.

Největší zásluhy G. Skalského v širokém souboru uvedených temat jsou: jeho péče o přísnou historickou metodu v české numismatické práci; první použití statistických údajů; vědomé opření výkladů o materiálovou základnu, o výrobní a hospodářské předpoklady a traktování mince jako směnného prostředku, platidla. V těchto teoretických úvahách se Gustav Skalský projevoval nejplněji, zde bylo místo pro jeho hloubání a odpovědné formulování, a opravuje-li nové bádání, stavějíc na pevných základech badatelského úsilí Gustava Skalského dál, některé podrobnosti ve faktologických poznatcích, může o teoretických základech české numismatiky prozatím jen potvrdit, nanejvýš doplnit výsledky jeho prací.

Shrme-li v krátkosti vše to, co jsme pouze naznačili na předcházejících stránkách, musíme si s lítostí znovu uvědomit, jaký významný, schopnostmi i pracovními výsledky bohatý život byl smrtí Gustava Skalského přerván. Zvláštní význam jeho díla spočívá v jeho prvenství. Byl u nás první z vědců, který teoreticky stanovil metodu a formuloval úkoly české numismatiky a i konkrétně, přímo zakladatelsky, pomocí této metody, řešil řadu dílčích problémů českého mincovnictví a českých hospodářských dějin. Stejně vyložil i celkovou koncepci dějin českého mincovnictví, prospívaje tak i dějinám českým vůbec.

Další z významných nástupců Gustava Skalského, již zesnulá vedoucí numismatického oddělení Národního muzea Jarmila Hásková (1936-2006), k tomu na počátku 21. století poněkud polemicky dodala: Za svého života i po smrti byl ctěn, milován i znevažován pro své stěžejní dílo o svatováclavském denáru, které v obecném pohledu na počátky českého mincování nebylo dosud žádným z kritiků překonáno.

Dílo Gustava Skalského, zakladatele moderního pojetí české vědecké numismatiky, rodáka z Velké Lhoty u Dačic, dodnes představuje fundament, z něhož se odvíjí rovněž budoucnost často přehlížené nebo nepřesně či zúženě chápané svěbytné historické disciplíny – české numismatiky ve 21. století.

Výběr z literatury:

Kraumann, František: Šedesát let Gustava Skalského, in: Numismatické listy, 6, 1951, s. 1-4.

Nohejlová-Prátová, Emanuela: In memoriam Gustavu Skalskému, in: Numismatický sborník, IV, 1957, s. 5-18.

- Nemeškal, Lubomír: Bibliografie prací Gustava Skalského, in: Numismatický sborník, IV, 1957, s. 19-25.
- Nohejlová-Prátová, Emanuela: K nedožitým osmdesátinám a k 15. výročí úmrtí ředitele Národního muzea doc. dr. G. Skalského, DrSc., in: Numismatické listy, 26, 1971, s. 126-127.
- Nohejlová-Prátová, Emanuela - Šimek, Eduard: Dvě století vědecké numismatiky v českých zemích. Praha 1971, s. 5-72.
- Nohejlová-Prátová, Emanuela: Několik numismatických vzpomínek, in: Sběratelské zprávy č. 45-47, Hradec Králové 1984, s. 147-154.
- Nohejlová-Prátová, Emanuela: Základy numismatiky. Praha 1986.
- Brunner, Rudolf – Klíma, Václav: Sedmdesát let České numismatické společnosti. Cheb 1988.
- Nemeškal, Lubomír: K 100. výročí narození Gustava Skalského, in: Sběratelské zprávy č. 66, Hradec Králové 1991, s. 181-185.
- Kutnar, František – Marek, Jaroslav: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha 1997, s. 854-855.
- Kučerová, Marie: Gustav Skalský, in: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačice 2000, s. 132-133.
- Hásková, Jarmila: V letošním roce vzpomínáme..., in: Numismatické listy, 56, 2001, s. 98.
- Kolář, Ondřej: Numismatik Gustav Skalský a jeho rodný kraj, in: Sběratelské zprávy č. 116, Hradec Králové 2006, s. 175-179.

Výběr z rozsáhlejších prací Gustava Skalského:

- K dějinám mincovnictví českého a moravského do počátku XIII. století, in: Časopis Matice moravské, 48, 1924, s. 1-48 a 434.
- O marce pražské a moravské na rozhraní stol. 13. a 14., in: Numismatický časopis československý, 3, 1927, s. 39-60.
- O denárech vyšehradských, In: Numismatický časopis československý, 3, 1927, s. 172-189.
- Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví. Praha 1929.
- Studie o českých a moravských brakteátech, in: Numismatický časopis československý, 5, 1929, s. 57-81; 8, 1932, s. 28-62; 11-12, 1936, s. 1-30; 16-17, 1941, s. 20-39.
- Denáry se jménem Biagoty a Emmy, in: Českou minulostí. Práce žáků Václava Novotného. Praha 1929, s. 65-76.
- Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. stol., in: Numismatický časopis československý, 6, 1930, s. 29-50.
- O převodech starých cen z hlediska numismatického, in: Od pravěku k dnešku. Sborník prací věnovaných prof. dr. J. Pekařovi k 60. narozeninám. Praha 1930, s. 445-461.
- O podstatě a úkolech numismatiky, in: Sborník prací věnovaný prof. dr. G. Friedrichovi k 60. narozeninám. Praha 1931, s. 374-395.
- Nález českých denárů z konce X. století ve Staré Boleslavi, in: Ročenka Okresní musejní jednoty v Brandýse n. Lab., VII., Brandýs nad Labem 1933, s. 5-85.
- Mikuláš Adaukt Voigt, zakladatel české numismatiky, in: Numismatický časopis československý, 9, 1933, s. 9-31.
- Kníže Václav Svatý a počátky české mince, in: Svatováclavský sborník I., Praha 1934, s. 184-219.
- Mincovní reforma Václava II., in: Československý časopis historický, 40, 1934, s. 12-32.

Stručný přehled vývoje českého mincovnictví. Praha 1937.

České mince a pečeti 11. a 12. století, in: Sborník Národního musea sv. I., část 1, s. 1-58.

Mincovna kněžny Emmy na Mělnickém hradě, in: Mělnicko, 2, 1939, s. 5-15.

Vznik a počátky peněz, in: Numismatické listy, 1, 1945, s. 1-9.

K otázce zkoumání dějin cen a mezd, in: Sborník pro hospodářské a sociální dějiny II, Praha 1947, s. 49-59.

Měnová politika Karla IV., in: Numismatický časopis československý, 19, 1950, s. 37-54.

Český obchod 10. a 11. století v zrcadle nálezů mincí, in: Numismatický sborník I, Praha 1953, s. 13-43.

Význam slavníkovského mincovnictví, in: Numismatický sborník II, Praha 1955, s. 5-26.

Tento text byl otištěn in: Dačický vlastivědný sborník VI, 2011, Dačice 2011, s. 209-215.

NUMISMATICKÉ SBÍRKY STŘEDNÍCH ŠKOL VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH

Na území Středočeského kraje se mi – kromě pokusu o budování školní numismatické sbírky na gymnáziu v Berouně¹ – podařilo zjistit existenci numismatických sbírek na jedenácti středních školách. Jde o reálku v Kutné Hoře, reálku v Rakovníku, gymnázium v Kolíně, gymnázium v Příbrami, gymnázium v Čáslavi, gymnázium ve Slaném, gymnázium v Benešově, reálku v Kladně, reálku v Nymburku, gymnázium v Kralupech nad Vltavou a gymnázium v Mladé Boleslavi.

Numismatická sbírka reálky v Kutné Hoře, založené roku 1854, byla poměrně rozsáhlá již v polovině sedmdesátých let 19. století a možná tedy vznikla už v prvních letech existence školy. Roku 1876 sbírka obsahovala 1476 a roku 1877 pak 1499 exemplářů.² Od roku 1878 informace o numismatické sbírce z výročních zpráv školy mizí. Avšak předchozího roku 1877 bylo Archeologickým sborem Vocel založeno v Kutné Hoře muzeum, u jehož zrodu stáli profesori reálky Řehák, Předák, Zavadil a další. Zvláště je třeba v této souvislosti upozornit na osobnost numismatika Emanuela Lemingera, který byl též profesorem kutnohorské reálky a od roku 1882 kustodem muzejních sbírek.³ Je tedy pravděpodobné, že se školní sbírka stala základem sbírky muzejní.

Numismatická sbírka reálky v Rakovníku, založené roku 1833, vznikla v polovině sedmdesátých let 19. století. Podle výroční zprávy školy⁴ z roku 1876 byla numismatická sbírka v počátcích a obsahovala 125 předmětů.⁵ V letech 1878, 1879, 1883 a 1886 zahrnují výroční zprávy společně mince a starožitné předměty s počtem kusů 149, 152, 160 a opět 160. Po zmínce o přírůstcích do sbírky roku 1888⁶ mlčí výroční zprávy o sbírce až do roku 1896. Roku 1897 bylo ve sbírce 535 předmětů;⁷ z počtu darů (23) lze zároveň odvodit stav předchozího roku (513).

Početní stav sbírky se v následujících letech vyvíjel takto: 1898 – 551, 1899 – 560; z počtu darů roku 1901 (41), kdy bylo ve sbírce 643 předmětů,⁸ lze odvodit stav roku 1900 (602). Nepřetržité informace výročních zpráv z let 1902 až 1917 udávají počet 665, 665, 665, 660, 660, 677, 675, 681, 681, 681, 684, 688, 691, 692, 692 a do třetice 692 kusů.⁹ Po roce 1918 již nejsou ve výročních zprávách o sbírce žádné informace. Z obdobných případů školních numismatických sbírek, které jsem studoval, lze analogicky odvodit domněnku, že k zániku sbírky mohlo dojít v souvislosti se sbírkou kovů pro účely zbrojní výroby na sklonku první světové války.

Podobně jako u celkem deseti školních sbírek z jedenácti, jimiž se v tomto článku zabývám, nepodařilo se mi ani v případě gymnázia v Kolíně, založeného jako reálka roku 1873, kromě výročních zpráv školy zjistit žádné další písemné materiály, týkající se numismatické sbírky. K jejímu založení došlo jistě již v prvních letech po vzniku školy, neboť roku 1881 obsahovala zhruba 2300 kusů a zpráva sděluje: „Sbírka mincí hojně byla rozkvetla za dob dřívějších...“¹⁰ Po informaci z roku 1884 o hojných darech¹¹ však výroční zprávy dalších třináct let o sbírce mlčí.

Roku 1897 uspořádal profesor Justin Prášek z darů numismatickou sbírku, čítající 121 kusů.¹² Jak vysvětlit toto překvapivé sdělení? Roku 1895 bylo v Kolíně založeno muzeum a prvotní početná školní sbírka se snad stala základem jeho sbírek. Roku 1898 se nová sbírka nerozrostla vůbec a podle zprávy z roku 1900 přibyl předchozího roku jediný kus.¹³ Tento stav – 122 předmětů – zůstal zachován také v letech 1901 až 1905.¹⁴ V letech 1906 a 1907 bylo 122 numismatických exemplářů zahrnuto do sbírky zeměpisné a dějepisné a dalších 45 mincí do sbírky matematiky a měřictví, v letech 1908 až 1910 první část zůstala stejná, druhá

se rozrostla o jediný kus (46).¹⁵ Další výroční zprávy hovoří pouze o sbírce zeměpisné a dějepisné, kde byl v letech 1911 a 1912 stav numismatického materiálu stále 122 kusů, avšak roku 1913 již 305 a v letech 1914 až 1918 pak 306 kusů.¹⁶ Početní nárůst není možno vysvětlit sloučením obou uvedených částí, neboť ve zprávě z roku 1918 je zmínka o dalších darech mincí do sbírky pomůcek pro matematiku a měřictví.

Po údajích o 314 předmětech roku 1919 se výroční zprávy kolínského gymnázia na několik let – pokud jde o numismatickou sbírku – odmlčely. Až opět roku 1928 se objevuje údaj o 284 předmětech, v letech 1929, 1930, 1931 a 1933 pak o 228, 229, 229 a 235 nikoliv předmětech, ale inventárních číslech.¹⁷ V letech 1934 až 1939 je stav sbírky udáván zároveň v inventárních číslech, počtu předmětů a celkové ceně takto: 235 – 292 – 600 Kč; 241 – 298 – 632 Kč; 243 – 300 – 636,15 Kč; 245 – 302 – 636,15 Kč; 247 – 304 – 636,15 Kč; 249 – 306 – 637,15 Kč.¹⁸ Poté jakékoliv informace o sbírce mizí a její další osud se mi nepodařilo zjistit.

S budováním numismatické sbírky gymnázia v Příbrami, založeného roku 1871, se podle výročních zpráv školy¹⁹ započalo ve školním roce 1878-1879.²⁰ Zprávy z dalších dvou let hovoří pouze o přírůstcích, roku 1886 je udáván stav 189 kusů, roku 1887 již 210 kusů, roku 1888 pak stejný počet a navíc 200 nezařazených předmětů.²¹ V letech 1889 až 1905 sbírka, jejíž správci se často střídali, rostla takto: 410, 419, 720, 746, 750, 757, 777, 778, 823, 829, 835, 836, 865, 874, 893, 915 a 916 kusů.²² V letech 1906 až 1909 byl stav 917, roku 1910 – 921, a v letech 1911 až 1915 – 1033 předmětů.²³

Roku 1916 bylo ve sbírce 899 kusů, přičemž zpráva k poklesu uvádí, že 134 měděných mincí bylo odesláno vojenskému eráru k výrobě střeliva.²⁴ Stejný stav byl v letech 1917 až 1920. Ve zprávách z let 1921 až 1926 se o sbírce nepíše, až roku 1927 se uveden stav 791 kusů po revizi.²⁵ V letech 1928 až 1934 se tento počet nezměnil; roku 1935 měla sbírka 792, roku 1936 – 794 a v letech 1937 až 1939 – 809 předmětů.²⁶ Další osud sbírky není znám. Ve fondu této školy v Státním okresním archivu v Příbrami se nedochovaly žádné relevantní materiály a místnímu muzeu sbírka předána nebyla.²⁷

V prvních letech existence školy, založené roku 1880, vznikla numismatická sbírka gymnázia v Čáslavi. Podle výroční zprávy²⁸ dosáhla roku 1888 počtu 327 kusů;²⁹ roku 1889 – 380, roku 1890 – 434 a v letech 1891 až 1893 – 423 kusů.³⁰ Zvýšení stavu na 803 exemplářů roku 1894 vysvětluje výroční zpráva velkými dary; přesto zprávy z let 1897, 1898 a 1901 uvádějí (omylem?) předchozí číslo 423,³¹ stejně jako zprávy z tří let následujících, ačkoliv zároveň hovoří o dalších dárcích mincí.³² V letech 1905 a 1906 jsou uváděni pouze dárce a roku 1907 zpráva zaznamenává setrvalý stav 423 kusů s poznámkou, že sbírka není dosud náležitě uspořádána.³³ Po letech 1908 a 1909, kdy byl stav 448 kusů,³⁴ informace o numismatické sbírce z výročních zpráv zcela mizí. Snad má zánik sbírky jakousi souvislost s faktem, že roku 1910 došlo ke spojení čáslavského Městského muzea a Přírodovědeckého muzea v jedinou instituci. Nelze vyloučit, že v rámci této reorganizace mohla být do muzea převedena rovněž školní numismatická sbírka.

Vznik numismatické sbírky gymnázia ve Slaném, založeného roku 1878 (prvotní tradice školy však počíná již rokem 1658), spadá nejspíše do osmdesátých nebo počátku devadesátých let 19. století. Výroční zpráva školy³⁵ z roku 1896 uvádí, že je ve sbírce 201 předmětů;³⁶ z počtu darů – 17 – lze odvodit stav předchozího roku (184). V dalších čtyřech letech se velikost sbírky nezměnila.³⁷ V letech 1901 až 1915 byl početní vývoj sbírky tento: 203, 213, 248, 258, 259, 270, 280, 280, 281, 201 (nevysvětlený pokles), 202, 202, 202, 203 a 206 kusů.³⁸ Absence informací z dalšího období opět opravňuje myšlenku o zániku sbírky v souvislosti s odvodem kovů pro válečné účely.

Nejasná je doba vzniku numismatické sbírky gymnázia v Benešově, založeného roku 1857. Výroční zpráva školy³⁹ z roku 1899 uvádí, že sbírka má 307 inventárních čísel, předchozího roku o sedm méně.⁴⁰ Roku 1900 byl správcem sbírky, obsahující 343 inventárních čísel, profesor dr. Cvrček.⁴¹ Roku 1902 byl stav 397 čísel a tento stav se nezměnil roku 1903, kdy se správcem sbírky stal profesor František Brunclík, ani v sedmi letech následujících.⁴²

Roku 1911 dosáhl stav sbírky 400 inventárních čísel. Sbírkou je toho roku uvedena jako součást sbírky pomůcek zeměpisných, dějepisných a archeologicko-uměleckých a jejím správcem se po F. Brunclíkovi stal profesor R. Bačkovský (do roku 1914).⁴³ Roku 1912 nebyl zaznamenán žádný přírůstek a zprávy z následujících čtyř let, kdy se – roku 1915 – stal správcem sbírky Vít Smolík, uvádějí sbírku bez podrobných údajů.⁴⁴ Existence poslední zmínka z roku 1917 opět naznačuje zánik sbírky na sklonku první světové války. Ve fondu školy v Státním okresním archivu v Benešově se nedochovaly žádné materiály, týkající se dějin gymnazijní numismatické sbírky.

Ke vzniku numismatické sbírky reálky v Kladně, založené roku 1900, došlo zřejmě v třetím roce existence školy. Výroční zpráva školy⁴⁵ z roku 1903 uvádí, že bylo do kabinetu zeměpisu a dějepisu darováno 63 mincí.⁴⁶ Roku 1904 byl v tomto kabinetu „značný počet“ mincí, ve třech letech následujících uvádějí zprávy „něco mincí“.⁴⁷ Po dalších deseti letech, z nichž informace scházejí, se roku 1915 objevuje údaj, že do sbírek zeměpisných a dějepisných přibyla vzorná sbírka českých a rakouských mincí o 100 inventárních číslech.⁴⁸ Roku 1916 přibýlo jako dar ředitelství školy osm mincí a roku 1917 deset mincí a bankovek.⁴⁹ Poslední údaj z roku 1921 je o 164 mincích a poté už výroční zprávy o sbírce mlčí. Její další osud neznáme a v Státním okresním archivu Kladno se nenalézají žádné materiály, jež by mohly podat vysvětlení.⁵⁰

Podobně jako u některých již zmíněných škol lze s válečnou sbírkou kovů hypoteticky spojit též zánik numismatické sbírky reálky v Nymburku, založené roku 1903. Sbírkou vznikla dle výroční zprávy⁵¹ již v prvním školním roce, kdy dosáhla počtu 138 kusů.⁵² Roku 1905 dosáhla stavu 152, v letech 1906 až 1908 pak 164 a v letech 1909 až 1913 o tři méně, tedy 161 předmětů.⁵³ Poté informace o sbírce mizí.

Numismatická sbírka gymnázia v Kralupech, založeného roku 1923, vznikla podle výroční zprávy⁵⁴ roku 1927 a na konci školního roku 1927-1928 obsahovala 315 exemplářů.⁵⁵ Po loupeži z 15. ledna 1929, kdy přišla o 282 mincí, byla v následujících měsících o to usilovněji doplňována.⁵⁶ Roku 1930 tak dosáhla počtu 353, na němž však ustrnula až do roku 1939.⁵⁷ Z následujících let se mi nepodařilo najít žádnou informaci o této sbírce a její další osud tak zůstává neobjasněn.

V kontextu dalších zjištěných numismatických sbírek mimopražských gymnázií a reálků v Čechách lze uvedených deset sbírek označit spíše za malé či střední. Podrobnějšímu studiu sbírkové činnosti na těchto středočeských školách však brání absence relevantních archivních materiálů, tedy zejména inventárních knih, revizních protokolů, inventurních soupisů, prováděných zpravidla při předávání sbírky novému správci, a dalších podobných písemností. V tomto smyslu je ze škol v tomto regionu, které jsem vyjmenoval v úvodu článku, jedinou výjimkou škola poslední, gymnázium v Mladé Boleslavi.

Gymnázium bylo do Mladé Boleslavi přeneseno roku 1786 ze sousedních Kosmonos, kde vzniklo roku 1688; roku 1871 bylo přeměněno z nižšího na vyšší gymnázium. Tehdy, ve školním roce 1871-1872, došlo také k založení školní numismatické sbírky. Výroční zpráva⁵⁸ z roku 1872 uvádí dary do sbírky mincí od ředitele gymnázia a hlavně od „slavné rady města Mladé Boleslavi“, mezi nimiž bylo množství antických mincí. Tyto dary se staly základem sbírky.⁵⁹

Roku 1876, kdy byl kustodem sbírky profesor J. Kryštůfek, je ve výroční zprávě informace o dalších darech a také o dárcích, mezi nimiž byli někteří členové pedagogického sboru.⁶⁰ Roku 1878 sbírka obsahovala 729 mincí a 280 duplikátů, následujícího roku 785 mincí, 333 duplikátů a 22 bankovek.⁶¹ K roku 1880 uvádí zprávy další dary a roku 1881 navíc nákup numismatické literatury.⁶² V letech 1882 až 1886 byl početní stav sbírky 1358, 1398, 1414, 1527 a 1546 exemplářů,⁶³ roku 1888 1554 kusů a roku 1889 přibýlo dalších třináct předmětů.⁶⁴ Roku 1890, kdy správci sbírky byli společně profesori František Bareš a František Chum, byl její stav beze změn.⁶⁵

První „Inventář kabinetu historického i mincí“ byl pořízen v letech 1880-1881.⁶⁶ Na jeho stranách 1 až 51 je numismatický materiál a jeho počet rozepsán takto:

I řecké mince 21; II římské mince rodové 44; III řím. min. doby cís. 417; IV – oddíl prázdný; V české mince do Karla IV. 49; Vb do Ferd. V. 54; Vc (pamětní mince, medaile a mince dalších zemí České koruny) 38; VIa (po Josefa II.) 95; VIb (další mince tolarového období) 75; VIc (jako předchozí) 30; VII uherské mince 30; VIII polské mince 32; IX ruské mince 862; X něm. císařství 22; XI německé země 155; XII francouzské mince 21; XIII „vlašské i španjelské mince“ 48; XIV mince severoevropské 33, XV turecké, asijské a americké 52 (sem ovšem zařazeny také mince Řecka a Rumunska!); B peníze papírové 30.

Inventář obsahuje četné opravy počtu mincí a doplňky; popisy předmětů jsou stručné – jméno panovníka, případně letopočet. Jednotlivé položky obsahují dodatečné poznámky o duplikátech. Na dalších stranách 127 až 159 tohoto inventáře jsou další doplňky k jednotlivým oddílům úvodní části, pocházející z období po roce 1881.

Výroční zpráva z roku 1891 po informaci o nezměněném stavu sbírky poznamenává, že po žádosti správy muzea královského města Mladé Boleslavi povolil c. k. ministr kultu a vyučování výnosem č. 18046 z 15. září 1890, aby školní numismatická sbírka byla umístěna v expozici městského muzea (založeného roku 1885), přičemž nadále zůstane ve vlastnictví i správě gymnázia.⁶⁷ Roku 1892 byl nezměněný stav sbírky 1587 kusů, rok 1893 přinesl drobné dary, rok 1894 byl beze změn, stejně jako rok 1895 se stavem 1594 i rok následující.⁶⁸ Týž počet předmětů obsahovala sbírka také roku 1897, kdy se osamostatnila od sbírek dějepisných a jejím správcem se stal profesor František Chum; tato situace trvala ve čtyřech dalších letech.⁶⁹ V letech 1902 až 1904 bylo ve sbírce 1609 předmětů.⁷⁰

Roku 1905 dosáhla sbírka počtu 1628 exemplářů; je ve výroční zprávě poprvé označena výslovně jako „sbírka numismatická“ a jejím správcem se po Františku Chumovi stal profesor František Bareš.⁷¹ Ten sestavil téhož roku „Inventář sbírek dějepisných a zeměpisných“, ⁷² na jehož stranách 117 až 265 je uveden soupis sbírky mincí, členěný podobně jako v inventáři z let 1880-1881. František Bareš zřejmě sbírku nově utřídil a upravil, protože na rozdíl od výroční zprávy uvádí inventář (na straně 117) celkový stav 115 inventárních čísel, tedy 1337 kusů. V inventáři jsou také pozdější záznamy o darech a odpisech z let 1904-1905, 1905-1906, 1911; některé přírůstky novodobých mincí jsou zde zapsány bez data získání.

Do inventáře nebyly zřejmě pojaty duplikáty, neboť výroční zpráva z roku 1906 uvádí vyšší stav 1759 kusů; následujícího roku byla jedna mince vyřazena.⁷³ Vzniklý stav 1758 kusů se nezměnil roku 1908, kdy byl správcem sbírky suplující učitel Vilém Nečas, ani v roce 1909, kdy se správcem sbírky stal profesor Zdeněk Kamper (byl jím pak dle výročních zpráv až do roku 1936 a možná i později), a v roce dalším.⁷⁴ Roku 1911 měla sbírka „dle revise vykonané“ 1481 kusů, stejně jako v letech 1912 a 1913.⁷⁵ V letech 1914 a 1915 obsahovala sbírka 1482 kusů a stav 1552 kusů „podle revise vykonané“ roku 1916 se nezměnil ani v dalších dvou letech.⁷⁶ V letech 1919 a 1920 měla sbírka 1553 kusů, v letech 1921 a 1922

pak 1573 kusů.⁷⁷ Zprávy z let 1923 až 1930 hovoří o počtu 1581, ačkoliv roku 1925 zpráva současně zaznamenává přírůstek sedmi předmětů.⁷⁸

Roku 1931 se počet předmětů snížil na 1568, neboť bylo odepsáno 23 ztracených mincí.⁷⁹ Roku 1932 přibýlo do sbírky čtrnáct mincí a dvě bankovky jako dar K. Grosse, faráře v obci Tabor v americké Minnesotě;⁸⁰ tento dar zaznamenává také zápis na straně 173 v inventáři založeném roku 1905. Dosažený stav 1584 kusů se nezměnil ani roku 1933.⁸¹ Zprávy z let 1934 až 1939 udávají shodně stav 1588, přičemž roku 1938 je navíc uvedena přibližná cena sbírky 28 700 Kč.⁸²

Po roce 1939 ovšem naše informace o sbírce zcela mizí. Nezaznamenávají ji ani výroční zprávy školy z prvních let po druhé světové válce, kdy se gymnázium přejmenovalo na reálné gymnázium s upřesněním: Gymnazijní ulice, na rozlišení od místní reálky, tehdy přeměněné rovněž na reálné gymnázium – Palackého ulice.

Doklady, které by objasnily osud sbírky po roce 1939, se nedochovaly. Přesto její poměrná velikost a dlouholetá existence, dokumentovaná na rozdíl od předchozích deseti škol také zachovanými inventárními seznamy, je další zajímavou částí našeho postupně budovaného obrazu o pěstování numismatiky v minulosti na českých středních školách.

Poznámky:

- 1 Viz KOLÁŘ, Ondřej: K pokusům o zakládání školních numismatických sbírek, Numismatické listy 53, 1998, s. 152.
- 2 Roční zpráva c. k. vyšších reálních škol v Hoře Kutné 1876, s. 55; 1877, s. 53.
- 3 Za písemné sdělení z 22. prosince 1987 patří dík zesnulé PhDr. Heleně Štroblové ze SOkA Kutná Hora.
- 4 Přehled citovaných výročních zpráv reálky v Rakovníku: 1876, 1878, 1879 a 1886 Roční zpráva vyšších reálních škol v Rakovníku, 1883 Slavnostní spis na paměť padesátiletého trvání vyšších reálních škol v Rakovníku, 1888 Roční zpráva vyšších reálních škol v Rakovníce, 1897 až 1905 Výroční zpráva cís. král. vyšší školy realné v Rakovníce, 1906 až 1917 ...reálné školy...; dále jen VZ.
- 5 VZ 1876, s. 69.
- 6 VZ 1878, s. 35; VZ 1879, s. 20; VZ 1883, s. 133; VZ 1886, s. 20; VZ 1888, s. 24.
- 7 VZ 1897, s. 43.
- 8 VZ 1898, s. 50; VZ 1899, s. 61; VZ 1901, s. 41.
- 9 VZ 1902, s. 50; VZ 1903, s. 53; VZ 1904, s. 49; VZ 1905, s. 35; VZ 1906, s. 58; VZ 1907, s. 32-33; VZ 1908, s. 47; VZ 1909, s. 28; VZ 1910, s. 38; VZ 1911, s. 43; VZ 1912, s. 35-36; VZ 1913, s. 31; VZ 1914, s. 32; VZ 1915, s. 29; VZ 1916, s. 28; VZ 1917, s. 16.
- 10 Zpráva výroční realného a vyššího gymnasia obecného v Kolíně 1881, s. 35. Přehled dalších citovaných zpráv: 1884 Zpráva realného a vyššího gymnasia obecného v Kolíně, 1897 až 1903 Zpráva cís. král. real. a vyššího gymnasia v Kolíně, 1904 až 1906 ...reálného..., 1907 a 1908 ...realného..., 1909 a 1910 ...reálného..., 1911 až 1918 Zpráva cís. král. reálného gymnasia v Kolíně, 1919 Zpráva státního reálného gymnasia v Kolíně, 1928 až 1931 ...reál. ..., 1933 až 1938 Výroční zpráva státního československého reálného gymnasia v Kolíně, 1939 ...státního reálného... Dále jen VZ.
- 11 VZ 1884, s. 34.
- 12 VZ 1897, s. 48.
- 13 VZ 1898, s. 49; VZ 1900, s. 49.

- 14 VZ 1901, s. 48; VZ 1902, s. 56; VZ 1903, s. 48; VZ 1904, s. 50; VZ 1905, s. 51.
- 15 VZ 1906, s. 53; VZ 1907, s. 46-47; VZ 1908, s.41-42; VZ 1909, s.42-43; VZ 1910, s. 47 a 49.
- 16 VZ 1911, s. 52; VZ 1912, s. 66; VZ 1913, s. 66; VZ 1914, s. 44; VZ 1915, s. 58; VZ 1916, s. 41; VZ 1917, s. 24; VZ 1918, s. 12.
- 17 VZ 1919, s. 11; VZ 1928, s. 14; VZ 1929, s. 11; VZ 1930, s. 15; VZ 1931, s. 23; VZ 1933, s. 15.
- 18 VZ 1934, s. 10; VZ 1935, s. 12; VZ 1936, s. 12; VZ 1937, s. 13; VZ 1938, s. 18; VZ 1939, s. 17.
- 19 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia v Příbrami: 1879 až 1880 Zpráva o obecném reálném gymnasii v Příbrami, 1881 Zpráva o ob. real. a vyšším gymnasii v Příbrami, 1886 až 1891 Zpráva o c. k. real. a vyšším gymnasii v Příbrami, 1892 až 1904 Program c. k. reálného a vyššího gymnasia v Příbrami, 1905 až 1909 Program c. k. vyššího gymnasia v Příbrami, 1910 až 1918 Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Příbrami, 1919 a 1920 Výroční zpráva státního gymnasia v Příbrami, 1927 až 1930 ...stát. ..., 1931 ...státního..., 1932 ...čsl. státního..., 1933 a 1934 státního čsl., 1935 a 1936 státního čs., 1937 státního československého, 1938 stát. čs., 1939 Výroční zpráva státního gymnasia v Příbrami. Dále jen VZ.
- 20 VZ 1879, s. 30.
- 21 VZ 1880, s. 30; VZ 1881, s. 36; VZ 1886, s. 52; VZ 1887, s. 33; VZ 1888, s. 65.
- 22 VZ 1889, s. 91; VZ 1890, s. 66; VZ 1891, s. 44; VZ 1892, s. 48; VZ 1893, s. 43; VZ 1894, s. 53; VZ 1895, s. 47; VZ 1896, s. 87; VZ 1897, s. 43; VZ 1898, s. 67; VZ 1899, s. 56; VZ 1900, s. 51; VZ 1901, s. 36; VZ 1902, s. 40; VZ 1903, s. 36; VZ 1904, s. 50; VZ 1905, s. 20.
- 23 VZ 1906, s. 38; VZ 1907, s. 37; VZ 1908, s. 39; VZ 1909, s. 40; VZ 1910, s. 35; VZ 1911, s. 43; VZ 1912, s. 36; VZ 1913, s. 40; VZ 1914, s. 46; VZ 1915, s. 42.
- 24 VZ 1916, s. 24.
- 25 VZ 1917, s. 21; VZ 1918, s. 17; VZ 1919, s. 13; VZ 1920, s. 8; VZ 1927, s. 9.
- 26 VZ 1928, s. 17; VZ 1929, s. 15; VZ 1930, s. 27; VZ 1931, s. 40; VZ 1932, s. 46; VZ 1933, s. 38; VZ 1934, s. 14; VZ 1935, s. 15; VZ 1936, s. 15; VZ 1937, s. 17; VZ 1938, s. 30; VZ 1939, s. 22.
- 27 Za písemné sdělení z 18. července 1986 patří dík zesnulému PhDr. B. Křepelkovi z Okresního muzea v Příbrami.
- 28 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia v Čáslavi: 1888 a 1889 Zpráva obecního nižšího gymnasia v Čáslavi, 1890 až 1894 Výroční zpráva..., 1897 a 1898 Výroční zpráva císař. král. nižšího státního gymnasia v Čáslavi, 1899 až 1909 Výroční zpráva císař. král. státního vyššího gymnasia v Čáslavi. Dále jen VZ.
- 29 VZ 1888, s. 33.
- 30 VZ 1889, s. 23; VZ 1890, s. 29; VZ 1891, s. 29; VZ 1892, s. 34; VZ 1893, s. 27.
- 31 VZ 1894, s. 38; VZ 1897, s. 41; VZ 1898, s. 37; VZ 1901, s. 42.
- 32 VZ 1902, s. 30; VZ 1903, s. 39; VZ 1904, s. 66.
- 33 VZ 1905, s. 72; VZ 1906, s. 37; VZ 1907, s. 42.
- 34 VZ 1908, s. 43; VZ 1909, s. 33.
- 35 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia ve Slaném: 1896 až 1909 Roční zpráva c. k. státního vyššího gymnasia v Slaném, 1910 a 1911 ...státního reálného gymnasia..., 1912 a 1913 ...c. k. reálného gymnasia..., 1914 a 1915 ...reál. ... Dále jen VZ.
- 36 VZ 1896, s. 64.

- 37 VZ 1897, s. 98; VZ 1898, s. 39; VZ 1899, s. 47; VZ 1900, s. 50.
- 38 VZ 1901, s. 44; VZ 1902, s. 89; VZ 1903, s. 37; VZ 1904, s. 56; VZ 1905, s. 60; VZ 1906, s. 65; VZ 1907, s. 49; VZ 1908, s. 51; VZ 1909, s. 33; VZ 1910, s. 43; VZ 1911, s. 40; VZ 1912, s. 40; VZ 1913, s. 38; VZ 1914, s. 39; VZ 1915, s. 42.
- 39 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia v Benešově: 1899 až 1903 Výroční Zpráva obecního vyššího a jub. gymnasia císaře a krále Františka Josefa I. v Benešově, 1904 až 1908 Výroční zpráva c. k. vyššího..., 1909 ...vyššího jubil. ..., 1910 ...vyššího a jub. ..., 1912 až 1917 ...vyššího jub. ... Dále jen VZ.
- 40 VZ 1899, s. 10.
- 41 VZ 1900, s. 44.
- 42 VZ 1901, s. 55; VZ 1902, s. 46; VZ 1903, s. 41; VZ 1904, s. 27; VZ 1905, s. 28; VZ 1906, s. 37; VZ 1907, s. 25; VZ 1908, s. 33; VZ 1909, s. 39; VZ 1910, s. 25.
- 43 VZ 1911, s. 29.
- 44 VZ 1912, s. 35; VZ 1913, s. 33-34; VZ 1914, s. 34; VZ 1915, s. 32; VZ 1916, s. 15; VZ 1917, s. 20.
- 45 Přehled citovaných výročních zpráv reálky v Kladně: 1903 a 1904 Roční zpráva c. k. státní reálky v král. horn. městě Kladně, 1905 a 1906 Zpráva c. k. státní reálky král. horn. města Kladna, 1907 ... v král. horním městě Kladně, 1915 až 1917 Zpráva c. k. vyšší reálky v Kladně, 1921 Výroční zpráva státní reálky v Kladně.
- 46 VZ 1903, s. 47
- 47 VZ 1904, s. 48; VZ 1905, s. 76; VZ 1906, s. 56; VZ 1907, s. 44.
- 48 VZ 1915, s. 17.
- 49 VZ 1916, s. 22; VZ 1917, s. 18.
- 50 VZ 1921, s. 6. – Za informaci děkuji dr. Krajníkovi ze SOkA Kladno.
- 51 Přehled citovaných výročních zpráv reálky v Nymburku: 1904 až 1908 Výroční zpráva obecní reálky král. města Nymburka, 1909 ...obecní vyšší reálky..., 1910 až 1912 Výroční zpráva c. k. stát. reálky v Nymburce, 1913 ...státní... Dále jen VZ.
- 52 VZ 1904, s. 44-45.
- 53 VZ 1905, s. 38; VZ 1906, s. 39; VZ 1907, s. 30; VZ 1908, s. 36; VZ 1909, s. 34; VZ 1910, s. 19; VZ 1911, s. 25; VZ 1912, s. 30; VZ 1913, s. 58.
- 54 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia v Kralupech nad Vltavou: 1928 a 1929 Výroční zpráva českého státního reformního reálného gymnasia v Kralupech n. Vlt., 1930 ...státního reálného..., 1931 ...stát. reálného gymnasia dr. Antonína Dvořáka..., 1932 až 1938 ...stát. čsl. reál. ..., 1939 ...stát. reál. ... Dále jen VZ.
- 55 VZ 1928, s. 52
- 56 VZ 1929, s. 16.
- 57 VZ 1930, s. 29; VZ 1931, s. 61; VZ 1932, s. 28; VZ 1933, s. 34; VZ 1934, s. 8; VZ 1935, s. 9; VZ 1936, s. 9; VZ 1937, s. 9; VZ 1938, s. 15; VZ 1939, s. 12.
- 58 Přehled citovaných výročních zpráv gymnázia v Mladé Boleslavi: 1872 (exemplář s nedochovaným titulním listem), 1876 a 1878 Program vyššího gymnasia v Mladé Boleslavi, 1879 a 1880 Program piaristického nižšího a obecního vyššího gymnasia v Mladé Boleslavi, 1881 Program c. k. vyššího gymnasia v Mladé Boleslavi, 1882 ...státního vyššího..., 1883 až 1888 císař. státního vyššího..., 1889 ...vyššího státního..., 1890 ...stát. vyššího..., 1891 ...c. k. stát. vyššího..., 1892 až 1894 ...císař. státního vyššího..., 1895 a 1896 ...vyššího státního..., 1897 a 1898 ...státního vyššího..., 1899 až 1904 Program císař. gymnasia v Ml. Boleslavi, 1905 až 1913 ...v Mladé Boleslavi, 1914 až 1916 Výroční zpráva císař. gymnasia v Ml. Boleslavi,

- 1917 ...c. k. státního gymnasia v Mladé Boleslavi, 1918 ...v Ml. Boleslavi, 1919 až 1928 Výroční zpráva státního gymnasia v Mladé Boleslavi, 1929 ...v Ml. Boleslavi, 1930 a 1931 ...v Mladé Boleslavi, 1932 a 1933 ...státního československého..., 1934 ...stát. ..., 1935 až 1937 ...státního..., 1938 ...dr. Josefa Pekaře v Mladé Boleslavi, 1939 Výroční zpráva státního gymnasia dr. Josefa Pekaře v Mladé Boleslavi. Dále jen VZ.
- 59 VZ 1872, s. 26-27.
- 60 VZ 1876, s. 48
- 61 VZ 1878, s. 44-45; VZ 1879, s. 41.
- 62 VZ 1880, s. 39-40; VZ 1881, s. 47.
- 63 VZ 1882, s. 57; VZ 1883, s. 45; VZ 1884, s. 47; VZ 1885, s. 49; VZ 1886, s. 48.
- 64 VZ 1888, s. 47; VZ 1889, s. 44.
- 65 VZ 1890, s. 70.
- 66 Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Gymnázium v Mladé Boleslavi (dále jen SOkAMB-GMB), kniha č. 486.
- 67 VZ 1891, s. 57.
- 68 VZ 1892, s. 63; VZ 1893, s. 72; VZ 1894, s. 72; VZ 1895, s. 59; VZ 1896, s. 53.
- 69 VZ 1897, s. 55; VZ 1898, s. 59; VZ 1899, s. 22; VZ 1900, s. 23; VZ 1901, s. 26.
- 70 VZ 1902, s. 42; VZ 1903, s. 40; VZ 1904, s. 33.
- 71 VZ 1905, s. 48.
- 72 SOkAMB-GMB, kniha č. 487.
- 73 VZ 1906, s. 47; VZ 1907, s. 66.
- 74 VZ 1908, s. 60; VZ 1909, s. 40; VZ 1910, s. 35.
- 75 VZ 1911, s. 34; VZ 1912, s. 48; VZ 1913, s. 44.
- 76 VZ 1914, s. 42; VZ 1915, s. 43; VZ 1916, s. 46; VZ 1917, s. 30; VZ 1918, s. 16.
- 77 VZ 1919, s. 17; VZ 1920, s. 10; VZ 1921, s. 10; VZ 1922, s. 11.
- 78 VZ 1923, s. 14; VZ 1924, s. 16; VZ 1925, s. 15-16; VZ 1926, s. 16; VZ 1927, s. 19; VZ 1928, s. 30; VZ 1929, s. 18; VZ 1930, s. 24.
- 79 VZ 1931, s. 34.
- 80 VZ 1932, s. 27.
- 81 VZ 1933, s. 32.
- 82 VZ 1934, s. 12; VZ 1935, s. 12; VZ 1936, s. 13; VZ 1937, s. 16; VZ 1938, s. 19; VZ 1939, s. 21.

SHRNUTÍ

Na území středních Čech kromě Prahy (administrativní území Středočeského kraje) se autorovi podařilo zjistit - vedle pokusu o budování numismatické sbírky na gymnáziu v Berouně – existenci školních numismatických sbírek na jedenácti středních školách. Jde o reálku v Kutné Hoře, reálku v Rakovníku, gymnázium v Kolíně, gymnázium v Příbrami, gymnázium v Čáslavi, gymnázium ve Slaném, gymnázium v Benešově, reálku v Kladně, reálku v Nymburku, gymnázium v Kralupech nad Vltavou a gymnázium v Mladé Boleslavi. Existenci prvních deseti sbírek menšího až středního rozsahu dokládají pouze výroční zprávy uvedených škol. Větší byla numismatická sbírka gymnázia v Mladé Boleslavi, jejíž obsah a strukturu navíc přibližují dvě inventární knihy, zachované v archivu. Uvedené školní sbírky vznikaly od padesátých let 19. století až po dvacátá léta 20. století v souladu s podobným

trendem na jiných středních školách v českých zemích. O zániku sbírek scházejí informace a autor mohl pouze vyslovit některé hypotézy. Například numismatická sbírka gymnázia v Kutné Hoře se pravděpodobně stala základem numismatické sbírky městského muzea, obdobný zánik numismatické sbírky gymnázia v Čáslavi lze vysvětlit časovou shodou se sloučením dvou místních muzeí. Budování nové, již druhé numismatické sbírky na gymnáziu v Kolíně lze vysvětlit předáním první sbírky do muzea, jež bylo tehdy v městě založeno. Některé menší numismatické sbírky zřejmě zanikly v souvislosti s rekvizicí kovů za první světové války. Osud zbývajících, jejichž existence je doložena až do konce třicátých let 20. století, ovlivnila nejspíše druhá světová válka a poválečná reorganizace školství. Ačkoliv se autorovi nepodařilo ani v jediném případě přesně zjistit, kde se předměty ze středočeských školních numismatických sbírek nacházejí dnes, jejich někdejší existence je zajímavým dokladem o pěstování numismatického sběratelství na českých středních školách v druhé polovině 19. a první polovině 20. století.

Psáno pro odborný časopis Numismatické listy, podle dohody předáno redakci Numismatických listů na konci osmdesátých let dvacátého století, dosud neotištěno.

POKUS O VYSVĚTLENÍ PRIMÁRNÍCH IDEOLOGICKÝCH DŮVODŮ ČESKOSLOVENSKÉ MĚNOVÉ REFORMY ROKU 1953

Dosavadní domácí literaturu z období po roce 1989, která se týká československé měnové reformy roku 1953, lze zjednodušeně rozdělit na dva velké okruhy – ačkoliv samozřejmě řada těchto prací pojednává o obojím. První okruh prací popisuje společenské dopady reformy a reakce na ni včetně známých plzeňských událostí.¹

Druhý okruh prací se pokouší vysvětlit příčiny („objektivní“ faktory vyhodnocené roku 1953 jako důvody k provedení reformy) nebo důvody (subjektivní, příp. ideologicky instrumentální motivace), které za rozhodnutím o provedení reformy stály. Zde výklad osciluje mezi záměrnou likvidací bývalých vykořisťovatelských tříd (spíše důvod) a makroekonomickými potížemi (spíše příčina), vyjádřenými ve výstižné zkratce v časopiseckém textu: „Hospodářství se za příprav na třetí světovou válku zdeformovalo a neúměrným rozvojem těžkého průmyslu přehrálo. Za peníze vydělané v nově budovaných závodech nebylo co koupit, na rozvoj lehkého průmyslu nezbyly v rozpočtu prostředky. Drastickým řešením se stala v roce 1953 měnová reforma, která zlikvidovala všechny inflační peníze.“²

Z nejnovějších pokusů o populární vysvětlení reformy namátkou vybírám: „Ekonomické problémy se spíše vršily. Přídělový systém, nepříznivé dědictví válečných dob, se stále nedařilo odbourat. Orientace na těžké strojírenství nepříznivě tlumila ostatní sektory průmyslu. Venkov se na počátku totalitní éry nedařilo pro silný odpor selského stavu kolektivizovat. V hlavách soudruhů proto začala postupně uzrávat myšlenka na novou radikální a bezohlednou měnovou reformu, kterou by byly odbourány staré dluhy státu a uvaleny na bedra jeho občanů.“³ „Na měnové reformě tudíž neprodělal jen ten, kdo žil od výplaty k výplatě, nebo ten, kdo měl dluhy. Každý, kdo si stírádal, byl okraden. A to byl také jeden z důvodů reformy, zbavit se bohatých, tedy „třídních nepřátel režimu“. Ožebračit ty, kteří měli úspory z dříve provozovaných živností, z výnosů statků nebo ze starých dědictví.“⁴ „Svým rozsahem se tak s měnovou reformou v roce 1953 dají srovnat snad jen velká kaláda z roku 1623 a státní bankrot z roku 1811. V roce 1623 přišli mnozí jedinci až o 92% svých úspor, v roce 1811 až o 80%. V roce 1953 byly sice veškeré platy, mzdy i ceny sníženy na 1/5 původní výše, ale ten, kdo měl ušetřeno nad 300 Kč a neměl peníze v bance, dostal jen 1/50 sumy, kterou odevzdal. Tudíž reálná hodnota jeho úspor klesla o 98%. V českých dějinách je tak měnová reforma z roku 1953 bezesporu jednou ze tří největších loupeží tisíciletí.“⁵

Jsem přesvědčen, že československou měnovou reformu není možno hodnotit pouze z uvedených hledisek, ani pouze v kontextu našich národních dějin, ale je nutno i možno ji vysvětlit v rámci „velkého celku“, kterým je celkový komunistický koncept budování nové společnosti a postupného přechodu k beztřídní společnosti. Součástí této vize byly jak kroky postupné a obezřetné, tak radikálně romantické pokusy o urychlení vývoje ve směru předpokládané a „zákonitě nutné“ ideální budoucnosti.

K tomuto druhému „typu“ opatření patří v dějinách socialistických států řada plánovaných i realizovaných projektů, k nimž z hlediska čistě ekonomické kalkulace scházely racionální důvody. Uvádím namátkou budování „socialistických měst“, jako by snad nová výstavba byla výhodnější než údržba dosavadního bytového fondu; domy kolektivního bydlení; likvidace

dobře fungujících zemědělských hospodářství a řemeslných živností; výměna kvalifikovaných řídicích pracovníků za nekvalifikované, ale ideologicky pravověrné; nemluvě o plánech, v principu již mystických, na ovládnutí vývoje flóry a fauny, počasí a podnebí; atd. atd. Výsledkem těchto snah se měl stát „nový člověk“, nezátížený minulostí, který bude tvůrcem a posléze obyvatelem šťastné budoucnosti.

Tvrdím, že jedním z opatření takového rázu byla i československá měnová reforma roku 1953. Účely, které měla podle různých typů vysvětlení splnit (likvidace starých majetků x likvidace nových inflačních peněz), šlo naplnit i jinými způsoby. Vázané vklady mohly zůstat v tichosti navždy zmrazeny. Přebytková hotovost se mohla od obyvatelstva nenápadně odčerpávat různými úpravami maloobchodních cen. Soubor podobných opatření by mohl nenápadně a postupně splnit cíle, vkládané do jednorázové měnové reformy. Její jednorázovost a radikalita svědčí o iracionálním, metaideologickém účelu, který měla naplnit.

K „odstranění peněz“, resp. k odstranění „kapitalistických peněz“ a jejich nahrazení „socialistickými“, založenými pouze na „práci“, samozřejmě po uskutečnění československé měnové reformy roku 1953 nedošlo. Naopak reforma způsobila vydatný neplánovaný efekt – permanentní strach z „měny“, který se projevoval až do konce reálného socialismu v Československu. Koneckonců zápleтка nejvydařenější epizody seriálu Třicet případů majora Zemana, zasazená do sklonku šedesátých let, spočívá na zlatu, zakoupeném a ukrytém do studny z obav před měnovou reformou. Obyvatelstvo si téměř čtyřicet let pamatovalo, že o uspořené peníze může kdykoliv přijít.

Radikálnost československé měnové reformy roku 1953 ale především evidentně ukazuje na ideologickou návaznost na dávnou myšlenkovou linii v rámci novověkého utopismu, která si budoucí ideální společnost představovala především nebo také jako společnost bez peněz.

Na tyto postoje utopistů bezprostředně navázal – přes všechny vnější znaky kritické analýzy – Karel Marx jak v raných textech, kde teprve ohledával téma,⁶ tak i ve své nejnámější práci;⁷ ve slovech i za slovy tyto texty prostupuje Marxův odpor k penězům jako takovým. Odtud pak vede tato linie k Vladimíru Iljiči Leninovi a jeho známé větě o stavbě veřejných záchodků ze zlata na náměstích světových metropolí, až zvítězí revoluce na celé zeměkouli, z článku „O významu zlata dnes a po úplném vítězství socialismu“.⁸

Ve stručnosti se zde proto pokusím názory utopistů na peníze v chronologickém vývoji novověkého utopického myšlení shrnout.

Pro účel tohoto příspěvku tedy pomímám například antické utopie Platóna, Zenóna a Iambula a shrnu postoje utopistů k penězům až počínaje Thomasem Morem, zakladatelem novodobé utopistické tradice.⁹

V Utopii (1516) Thomase Mora (1478-1535) je negativní postoj k penězům jednak vyslovován ústy fiktivní literární postavy, jednak je obsažen v popisu ideálního státu. Thomas More kritizuje peníze jako měřítko hodnot¹⁰ a spojuje otázku existence peněz s existencí soukromého vlastnictví. Bojuje zároveň proti přepychu a marnotratnosti, vnějším příznakům bohatství.¹¹ Ve státě Utopie existuje přímé rozdělování výrobků podle potřeb lidí,¹² peníze tam neexistují. Obyvatelé Utopie vidí negativní důsledky existence peněz u ostatních národů a podivují se nad mocí zlata, které ovládá celý okolní svět.¹³ Také své děti vychovávají k pohrdání zlatem, což nejrazantněji vyjadřuje výroba nočníků ze zlata.¹⁴ Souvislosti s již citovaným Leninovým výrokiem si badatelé nemohli nepovšimnout.¹⁵ Protože mají obyvatelé Utopie odpor k penězům hluboce vštípen a nemohou si za ně doma nic koupit, půjčují si od

nich sousední státy neúplatné úředníky.¹⁶ Ve státní pokladně Utopie jsou sice finanční rezervy, ty ale slouží pouze k zúčtování se sousedy v případě mimořádných událostí.¹⁷

Thomas More povyšuje peníze na příčinu všech chyb soudobé společnosti. Peníze tarasí cestu k zabezpečení výživy pro všechny společenské vrstvy, jsou příčinou kriminality, existenčních starostí a chudoby. „Kdo by nevěděl, že podvody, krádeže, loupeže, rvačky, zmatky, spory, vzpoury, vraždy, zrady a travičství, jež byly každodenními tresty spíše jen pokutovány než zbrzděny, odumírají spolu se zánikem peněz? A nadto, že i strach, obava, starosti, námahy, bdění zahynou v témž okamžiku jako peníze? Ba i sama chudoba, která samojediná, jak se zdálo, vždy postrádala peněz, rovněž vymizí úplným a všeobecným odstraněním peněz.“ Nejhorší lidé nyní vlastní tolik, co by stačilo pro všechny. „Jak nesmírně jsou však vzdáleni šťastných poměrů ve státě utopijském, v němž samotnou prací byla od základů odstraněna všechna chtivost po penězích! Jak veliká spousta potíží byla tím zde podřata! Jak rozsáhlé osení zločinů bylo tím i s kořeny vytrháno!“¹⁸

Hlavní rysy státu Utopie – kolektivní způsob života a neexistenci peněz¹⁹ – staví Thomas More do protikladu k poměrům v Anglii na počátku 16. století a hledá vzory jiného společenského uspořádání v minulosti (dokonce raný středověk s naturální směnou považuje ve srovnání se současností za lepší příklad), případně v nově objevených končinách Ameriky,²⁰ v jejichž popisu (literárním i ústním) ho zaujala především lhostejnost indiánů ke zlatu. Kniha Utopie Thomase Mora byla již v polovině 16. století přeložena do hlavních evropských jazyků a její četba ovlivnila názory všech následujících utopických myslitelů.

V knize Sluneční stát (dokončena 1602, první vydání 1623) líčí Morův následovník Tommaso Campanella (1568-1639) společnost, kde je odstraněno soukromé vlastnictví, kde každý pracuje, kde výchovu dětí převzal stát, řízený osvíceným klérem. S penězi si autor poradil po vzoru Morovy Utopie – ve vnitřním životě Slunečního státu neexistují. „Zlato a stříbro cení totiž jen jako materiál na nádobí nebo na ozdoby společné všem.“²¹

Jak Utopie Thomase Mora, tak Sluneční stát Tommasa Campanelly jsou ostrovní státy. Thomas More, sám obyvatel ostrova Velká Británie, jistě znal antické utopie, jakou zřejmě byla též Platónova a Hérodotova Atlantis. Utopijští sami zlikvidovali jediné pozemní spojení s cizinou,²² ale obchodní styky se zahraničím přesto do státní pokladny přinášejí cizí peníze. Obyvatelé jejich přibývání netěší, ale „vyhrazují si je jenom pro eventuální potřebu, která se právě tak může vyskytnout, jako vůbec nemusí nikdy nastat.“²³

Ovšem v Campanellově Slunečním státě se peníze naopak dokonce vyrábějí, zato cizí peníze nesmí vstoupit dovnitř státu: „S obchodem se u nich nesetkáme, i když znají cenu peněz a pro své vyslance a zpravodaje razí mince. Z různých zemí přicházejí do města obchodníci, aby kupovali jejich přebytky, ale obyvatelé Slunečního státu je odmítají prodávat za peníze; berou však výměnou podle přiměřeného odhadu zboží, kterého mají nedostatek a které kupují často i za peníze.“²⁴

Do Utopie se tedy dostávají cizí peníze, ve vnitřním životě státu nepoužitelné, zatímco Sluneční stát využívá peníze, které vyrábí, pouze v zahraničí. Přes uvedený rozdíl ovšem oba utopické státy, přes svůj odpor k penězům, peníze používají; pouze zaráží, že hospodářsky ustrnulá Utopie, která je do určité míry idealizací středověkého řemeslnického cechovního zřízení,²⁵ získává peníze vývozem přebytků do zahraničí, zatímco Sluneční stát, v němž se podle Tommasa Campanelly schyluje k nebývalému rozvoji ekonomiky, musí vyrábět peníze, aby dovážel zboží z ciziny. Nehledě na tyto nuance se jak Utopie, tak Sluneční stát staly pro budoucí utopisty předobrazem ideální společnosti, jejíž obyvatelé – tedy drtivá většina lidí – nikdy nepřijde s penězi do styku.

Knihu „Závět“, jediné dílo dalšího z utopistů, francouzského venkovského faráře Jeana Melliera (1664-1729), vydal ve zkrácené podobě Voltaire a v úplnosti vyšla až roku 1864. Není v ní jednoznačný projekt ideálního státu, spíše kritika současnosti, ale v utopické budoucnosti Jean Mellier předpokládá neexistenci peněz s odvoláním obce prvních křesťanů se společným vlastnictvím a rozdělováním podle potřeb.²⁶

Francouzský osvícenec, bohoslovec, diplomat a posléze soukromý učenec Gabriel Bonnot Mably (1709-1785) byl skeptický k možnosti změny společenského uspořádání a také uceleně nepopsal ideální utopický stát. V postoji k penězům, který vyjádřil prostřednictvím fiktivního dialogu dvou osob, Angličana a Švéda, však evidentně navazuje na díla předcházejících utopistů. Přirovnává soudobé Švédsko (jako protiklad industriálního rozvoje v Anglii) s příklady antické skromnosti: „Víte-li pak, že s vašimi hrubými měděnými mincemi a odporem k penězům je vás už možno přirovnat k ctihodným Spartánům?“²⁷ Jinde postava Švéda říká: „...dosáhneme-li toho, že budeme opovrhovat penězi a potřebou přepychu, tu právě tato chudoba v nás vypěstuje ctnost a tím nám v Evropě získá význam, vážnost a takovou autoritu, jaké se kdysi v Řecku těšili Spartané.“²⁸

Angličan je naopak představitelem společnosti peněz a jeho stanovisko naopak v dialogu vítězí. Nicméně sám Gabriel Bonnot Mably mluví ústy obou a ve vášnivých Švédových replikách tak vyjadřuje sen, který se reálně nedá uskutečnit: „Proč milujeme bohatství? Protože neobezřetné zákony dopustily, aby se požitky, pocty a vážnost kupovaly za peníze...“²⁹

Vůči této linii utopického myšlení, se zapřením připouštějící existenci peněz, což třeba u Saint-Simona ústí v kladný postoj k penězům, stály ve Francii v opozici názory Françoise Noëla Grakcha Babeufa (1760-1797), popraveného po prozrazení „Spiknutí rovných“, v jehož čele stál s Philippem Michele Buonarottim.³⁰ Jeho představa o „komunismu“ byla agrární povahy³¹ a idea rovnosti se změnila v totální rovnostářství, k němuž vskutku není zapotřebí peněz.³² Po vítězství revoluce předpokládali babeufovci bezplatné zásobování chlebem a vrácení všech věcí ze zastaváren původním majitelům jako nový začátek,³³ který nastolí distributivní společnost: „...všichni zaměstnanci ve výrobě zemědělské i průmyslové budou pracovat pro společné sklady a každý z nich tam bude posílat výrobky v naturáliích, které sám zhotoví, a zaměstnanci v distribuci dodají každému občanu stejnou a přitom rozmanitou část výrobků celého společenství.“³⁴

A již se časově dostáváme k miláčkům zakladatelů marxismu, k trojici utopických socialistů z první poloviny 19. století: „...ve srovnání se skvostnými sliby osvícenců ukázala se společenská a politická zřízení zavedená „vítězstvím rozumu“ trpce rozčarovávajícími karikaturami. Chyběli už jen lidé, kteří by zklamání konstatovali, a ti přišli na rozhraní nového století.“³⁵

Claude-Henri de Saint-Simon (1760-1825) se jako důstojník zúčastnil bojů za nezávislost USA, v době francouzské revoluce zbohatl spekulacemi se zkonfiskovaným majetkem a na konci století začal v ústraní přemýšlet o budoucí společnosti, v níž bude mít hlavní roli průmysl; v jeho poslední práci „Nové křesťanství“ se objevují náznaky přesvědčení o vedoucí roli „proletariátu“. Ale zprvu mezi „pracující“ zahrnoval i továrníky, obchodníky a bankéře. „Vyrábějí všechny statky; proto mají v rukou peněžní moc“ a jsou schopni spravovat finance. „Pracující mají tedy v rukou všechny prostředky nutné k vládnutí; mají také v rukou nejúčinnější prostředky, kterých je zapotřebí k provedení změn ve společenském řádu, kterými se vrstva ovládaná stane vrstvou vládoucí.“³⁶ Tuto změnu umožní právě neutrální, demokratický charakter peněz. Utopický socialista měl tedy spíše vizi kapitalismu se zachováním soukromého vlastnictví a společenských nerovností. Claude- Henri de Saint-

Simon nám zde tedy budiž výjimkou, člověkem neopovrhujícím bytostně penězi, a tím kontrastuje se zbývajícími dvěma velkými současníky.

Charles Fourier (1772-1837), povoláním obchodník, vymyslel utopii v podobě svérázného kapitalismu, organizovaného do „falang“ – výrobních společenství. Po jeho smrti tyto myšlenky propagoval vlivný proud „fourieristů“ v čele s Victorem Considérantem, který se neúspěšně angažoval v revolučních událostech roku 1848. Ovšem Fourierův kapitalismus se obešel bez hotovostních peněz!

„Touha po majetku je nejmocnější hnací silou nynější civilizované společnosti,“ říká Charles Fourier.³⁷ Proto bude působit pozitivně rovněž v budoucí ideální společnosti. „Co možná největší nerovnost, ohromné bohatství u jedněch a žádné u druhých, to je jedna z hlavních hybných sil budoucí „harmonické“ společnosti.“³⁸ S penězi skoncoval Charles Fourier jednoduše a v podstatě předvídavě; jeho představu dnes označujeme termínem bezhotovostní platební styk. Každý občan budoucí společnosti bude mít vlastní účet a šekovou knížku a pokud bude někdo hromadit bohatství na svém účtu, bude pod kontrolou společnosti.³⁹

Poněkud jinak, z hlediska vývoje utopického myšlení kvalitativně nově a Karlu Marxovi jistě nejvíce sympatickým způsobem řeší otázku peněz v budoucnosti syn řemeslníka a úspěšný podnikatel, Brit Robert Owen (1771-1858). Své teorie se v letech 1800-1829 pokoušel uvést do praxe ve své přádelně vlny v New Lanarcku ve Skotsku. Zároveň již od dvacátých let organizoval a podporoval zakládání „komun“ ve Velké Británii a v USA, které by jeho teorii realizovaly ještě důsledněji. Posléze svůj podnik uzavřel a napsal (1836-1844) „Knihu o novém mravním světě“, v níž nejen vyslovil myšlenku o vedoucí roli proletariátu při změně společenského uspořádání a budování nové společnosti, ale rovněž navrhl zrušení peněz. Karla Marxe a jeho následovníky nemohlo neovlivnit obojí.

Owenovy názory byly zprvu spojeny s teorií tzv. „pracovních peněz“, kterou se zabývá též Karel Marx v již citovaných Grundrissech i Kapitálu. Roku 1820 napsal Robert Owen ve „Zprávě pro hrabství Lanarck“: „Budou zavedeny papíry představující hodnotu práce.“ Ty budou zprostředkovávat výměnu přebytků mezi „komunami“ – zárodky nové společnosti - a fungovat v jejich vnitřním obchodě. Zároveň budou zaručovat izolovanou existenci „komun“ uprostřed dosavadního systému, „poněvadž tento poukaz nebude mít platnost ve staré společnosti, nebude z oné strany moci přijíti noc zlého.“⁴⁰

Časem pak Robert Owen dospěl k představě „směnné banky“, která odstraní chudobu odstraněním peněz.⁴¹ V článku Spravedlivé směnné banky (časopis The Crisis, č. 13, 16. června 1832) napsal: „Zlato, stříbro a bankovky, jež tyto mince představují, nebo směnky, představující úvěr, nemají žádné z vlastností nezbytných pro spravedlivé medium směny skutečného bohatství.“ Jsou ve skutečnosti jedním z viníků úpadku a bídy,⁴² a je třeba je odstranit. Jako „neúchylnou míru pro bohatství všeho druhu“ Robert Owen určuje „pracovní hodinu“ a na jejím základě vydanou poukázku.⁴³ Popsal dokonce přesně, jak by taková poukázka měla vypadat.⁴⁴ Tyto myšlenky rozvinul v projevu na sjezdu družstevníků (The Crisis, č. 7-8, 19. října 1833) a v článku o nadcházejícím zasedání parlamentu (The Crisis, č. 21, 18. ledna 1834).

V letech 1832-1834 stál Robert Owen v čele Londýnské směnné banky, kterou sám založil, aby dokázal pravdivost své teorie. Banka přijímala do skladu výrobky, odhadem hodnoty materiálu a množství práce určila, kolik „pracovních hodin“ obsahují, a producent obdržel příslušný počet „bonů“ (jeden bon – jedna pracovní hodina). Za ně si mohl ve skladu vybrat jiné výrobky. Aby fungování banky nebylo příliš odtržené od reality, stanovil podle poměrů na trhu sám Robert Owen, že „pracovní hodina“ má hodnotu šesti pencí. Ale Owenovy

„bony“ začaly oproti penězům klesat v ceně, dodavatelé je odmítali přijímat, po úpadku banky roku 1834 byly zbylé zásoby zboží prodány v dražbě a větší část ztráty musel Robert Owen uhradit z vlastních prostředků.⁴⁵

Po krachu směnné banky dospěl Robert Owen k názoru, že primární otázkou vybudování nové společnosti je výrobní způsob a nikoliv směna. Začal propagovat družstevnictví a postupně také dospěl k promyšlené představě, proč je nutno jakékoliv peníze odstranit a jak to udělat. Vyložil ji v „Knize o novém mravním světě“. Způsob směny – po zániku prvotní rovnostářské společnosti - „nebyl založen na principu společného vlastnictví, nýbrž na individuálním kupčení, výměně statků až do doby, kdy byly vynalezeny peníze a zobecněly u většiny národů.“ Peníze jsou sice lidským vynálezem, ale vznikly až dlouho po vzniku soukromého vlastnictví; nejsou tedy samy o sobě příčinou bohatství, lakoty a majetkové nerovnosti. Zprvu ulehčily směnu, ale časem začaly působit negativně, neboť nemají žádnou vnitřní hodnotu, staly se „umělým prostředkem na udržování nevzdělanosti, chudoby a roztržek mezi lidmi“, ačkoliv „nejsou kořenem všeho zla.“⁴⁶ Zabraňují proto rozvoji výroby, který měly původně ulehčovat.⁴⁷

Proti výrobcům reálných statků staví Robert Owen „výrobce peněz“, kteří za své umělé hodnoty dostávají hodnoty reálné a tím bohatnou. Proto je třeba společnost nově uspořádat, včetně zrušení peněz. Příznaky budoucí největší krize Robert Owen spatřoval u těch nejrozvinutějších zemí: „Dokud bylo málo spotřebních statků a prostředky k jejich každoroční obnově nepostačovaly, byly umělé peníze užitečné. Avšak při nynější nadvýrobě či přebytku, jehož se dá tak snadno dosíci, peníze nemohou již prospívat rozumným lidem uvedeným do rozumného společenského stavu a moudře spravovaným, leda na dobu přechodu.“⁴⁸

Bylo by asi pošetilé tvrdit, že Robert Owen předvídal příčiny budoucích finančních krizí z přelomu 20. a 21. století. V každém případě – na rozdíl od raných utopistů - peníze nedémonizoval jako viníka, ale na rozdíl od svých současníků, Clauda-Henriho de Saint-Simona a Charlese Fouriera, je navrhoval v budoucnosti zrušit, když postřehl nebezpečí jejich „osamostatnění“ jako nadřazeného zboží nad vším ostatním zbožím. Kolem tohoto tématu pak ve svých pracích mnohokrát krouží Karel Marx.

Ať už tedy je příčinou odporu marxistů k penězům a vize společnosti bez peněz trvalou utopickou ideou, vyjádřenou literárně u Thomase Mora a jeho následovníků, nebo jsou jimi v náznacích oprávněné obavy, založené na analýze soudobého kapitalismu a objevivší se v díle Roberta Owena, je tato ideologicky nosná a revoluční představa primárním důvodem všech následujících pokusů minimalizovat roli peněz ve společnosti, a to včetně československé měnové reformy z roku 1953.

Společnost bez peněz, s rozdělováním podle potřeb, byla samozřejmě v představách marxistů součástí až další, budoucí „společenskoekonomické formace“, a to té definitivní, věčné – totiž komunistické. Ani stavba socialistických měst neznamenal, že v nich záhy budou bydlet všichni; totéž platí o kolektivních domech; nikdo také nepředpokládal, že každý horník bude rubat jako Stachanov ani že se veškerý skot bude honosit vemeny jako pověstná kostromská kráva. Nikdo ze sociálních inženýrů také nepředpokládal, že v socialistických státech se brzy přestane platit penězi. Architekti reformy z roku 1953 dobře věděli, že „bývalí lidé“ mají majetek uložený nejen v penězích, a mohli vědět, že vznikají-li disproporcí mezi výdělky v těžkém průmyslu a nedostatečnou nabídkou spotřebního zboží „inflační peníze“, že bez odstranění této disproporce budou vznikat nadále.

Všechny tyto velkolepé plány a úkony, které měly „postrčit“ vznikající socialistickou společnost směrem k té budoucí komunistické, měly do jisté míry charakter imitativní magie, přivolávající onen budoucí ideální svět.⁴⁹

Hlubinné ideologické motivy, mající kořeny v tisíciletém vývoji lidského myšlení, jsou oním rastrem, který, přiložíme-li ho na dějiny jednoho z totalitních režimů, nám pomůže pochopit často nesmyslné – někdy až směšně nesmyslné – chování samozvaných lidí, označujících se za předvoj proletariátu, a tedy za apoštoly nového věku. Zdá se však, že k takovému pochopení jedné dějinné epizody nám často brání jak vlastní ideologická indoktrinace a zaslepenost, a to často s opačným znaménkem před závorkou, tak samozřejmě a možná ještě více historicky nepatrný časový odstup od událostí druhé poloviny dvacátého století.

POZNÁMKY:

- 1 Nebudu poznámkový aparát zatěžovat výčtem této literatury. Jen pro zajímavost, aby v množství nezapadly, upozorňuji na zajímavé práce numismatika Jaroslava ŠŮLY, např: Z ohlasů peněžní reformy v Československu v roce 1953. *Sběratelské zprávy* č. 63, Hradec Králové 1990, s. 72-78; Známe „hladovou“ korunu. Existovaly ale také „hladová“ tříkoruna, pětikoruna,...? *Sběratelské zprávy* č. 79-80, Hradec Králové 1996, s. 270-273.
- 2 Viz např. MENCL, Vojtěch – HÁJEK, Miloš – OTÁHAL, Milan – KADLECOVÁ, Erika: *Křížovatky 20. století*. Praha 1990, s. 253 (autoři zde mj. uvádějí, že po reformě vzrostly životní náklady o 29%, zatímco mzdy jen o 4,5%, a roku 1953 se reálné mzdy oproti předchozímu roku snížily v průměru o 12%); k druhému názoru: PRAVEC, Josef: Za Husáka bylo lépe než za Masaryka. *Ekonom*, 2013, č. 11, s. 40.
- 3 VONDRA Roman: *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha 2012, s. 74-75.
- 4 Tamtéž, s. 76.
- 5 Tamtéž, s. 77.
- 6 MARX, Karel: *Rukopisy „Grundrisse“ (Ekonomické rukopisy z let 1857-1859) I*. Praha 1971, o penězích především na s. 67-197; MARX, Karel: *Rukopisy Grundrisse II*. Praha 1974, o penězích na více místech.
- 7 Karel MARX, *Kapitál. Kritika politické ekonomie*. Díl první, Praha 1978, o penězích především na s. 100-183; na více místech a průběžně o penězích viz též MARX, Karel: *Kapitál*. Díl druhý, Praha 1978; MARX, Karel: *Kapitál*. Díl třetí, část první, Praha 1980; MARX, Karel: *Kapitál*. Díl třetí, část druhá, Praha 1980.
- 8 LENIN, Vladimír Iljič: *Spisy* 33. Praha 1955, s. 106.
- 9 Ze známějších jmen pomímám pouze francouzského utopistu Morellyho (datum narození neznámé, zemřel snad roku 1769), autora básně Ztroskotání plovoucích ostrovů čili Basiliáda (1753) a knihy Zákoník přírody (1755), neboť o penězích se ve svých dílech nezmiňuje. Podle Morellyho uspořádání společnosti v jeho době odporovalo přírodě i rozumu a řešením by byl návrat do „přirozeného stavu“. Ve svém konceptu budoucí společnosti se Morelly nezabýval detaily, ale byl vášnivým odpůrcem soukromého vlastnictví: „Odstraňte vlastnictví – nepřestanu opakovat – a zničíte tím navždy tisíce nahodilostí, které přivádějí člověka do beznadějného stavu nejvyšší nouze!“ Viz MORELLY: *Zákoník přírody*. Praha 1958, s. 86. „Jediná neřest na světě, kterou znám, je lakota; všechny ostatní, ať je nazýváme jakkoliv, nejsou než odstíny a stupni této neřesti.“ Viz tamtéž, s. 35. V jeho utopii jsou výrobky rozdělovány snad podle potřeb lidí – sám to vyjádřil mlhavě (tamtéž, s. 45) a podobně nejasně je to interpretováno (viz např. DAVIDOV, N.: *Od Platóna k Marxovi*. Praha 1972, s. 70). Naopak naturálním odměnám podle odvedené práce nasvědčuje věta: „Každý občan přispívá k všeobecnému prospěchu přiměřeným podílem podle svých sil, svých schopností a svého věku; na tomto

- základě se upraví jeho povinnost podle zákonů o rozdělování.“ (MORELLY, *Zákoník*, s. 107. Současníkům zůstal Morelly téměř neznámý, ale pozdější vydání jeho prací četli všichni následující utopisté.
- 10 MORE, Thomas: *Utopie*. Praha 1978, s. 53.
 - 11 Tamtéž, s. 66.
 - 12 Tamtéž, s. 69
 - 13 Tamtéž, s. 77.
 - 14 Tamtéž, s. 75.
 - 15 Viz např. MORTON, A. L.: *The English Utopia*. Berlin 1968, s. 69; MAKOVSKÝ, Bedřich: „Utopie“ Thomase Mora. *Oeconomica* 1978, č. 1, s. 81.
 - 16 MORE, Thomas: *Utopie*, s. 95
 - 17 Tamtéž, s. 100.
 - 18 Tamtéž, s. 117.
 - 19 Tamtéž, s. 118.
 - 20 MAKOVSKÝ, Bedřich: „Utopie“ Thomase Mora, s. 74.
 - 21 CAMPANELLA, Tommaso: *Sluneční stát*. Praha 1979, s. 24.
 - 22 MORE, Thomas: *Utopie*, s. 58.
 - 23 Tamtéž, s. 75.
 - 24 CAMPANELLA, Tommaso: *Sluneční stát*, s. 34.
 - 25 LIPÍŇSKI, Edward: *Historia powszechnej myśli ekonomicznej do roku 1870*. Warszawa 1968, s. 73.
 - 26 MESLIER, Jean: *Závěť*. Praha 1960, s. 354. (Poznámka: Novější francouzská literatura včetně kompendií typu Larousse uvádí jméno ve tvaru Mellier.)
 - 27 MABLY, Gabriel Bonnot: *Výbor z díla*. Praha 1958, s. 11.
 - 28 Tamtéž, s. 17.
 - 29 Tamtéž, s. 62.
 - 30 Svědectví druhého, amnestovaného vůdce viz BUONAROTTI, Philippe: *Conspiration pour l'égalité dite de Babeuf*. Bruxelles 1828
 - 31 HERETIK, Štefan: *Náčrt dejín ekonomických učení*. Bratislava 1954, s. 117.
 - 32 LIPÍŇSKI, Edward: *Historia powszechnej myśli*, s. 450.
 - 33 HERETIK, Štefan: *Náčrt dejín*, s. 116.
 - 34 *Zlomky z utopického komunismu a z utopického socialismu*. Skripta VŠP ÚV KSČ, Praha 1973, s. 119.
 - 35 ENGELS, Bedřich: *Antidühring*. Praha 1949, s. 222.
 - 36 SAINT-SIMON, Henri de: *Výbor z díla*. Praha 1949, s. 62.
 - 37 FOURIER, Charles: *Výbor z díla*. Praha 1950, s. 122.
 - 38 Tamtéž, s. 108.
 - 39 LIPÍŇSKI, Edward: *Historia powszechnej myśli*, s. 460.
 - 40 OWEN, Robert: *Vybrané spisy*. Praha 1960, s. 152.
 - 41 Tamtéž, s. 173.
 - 42 Tamtéž, s. 174.
 - 43 Tamtéž, s. 180. Myšlenka „pracovních peněz“ nebo peněz, jejichž hodnota bude vyjadřovat „skutečnou“ hodnotu jedné pracovní hodiny, v literatuře zabývající se alternativním uspořádáním společnosti (ani tržně kapitalistickým, ani centrálně plánovaným) migruje neustále, z poslední doby viz např. ALBERT, Michael: *Partekon. Život po kapitalismu (participativní ekonomika)*. Praha 2012.
 - 44 OWEN, Robert: *Vybrané spisy*, s. 184.

45 Tamtéž v předmluvě (autor V. P. VOLGIN).

46 Tamtéž, s. 274.

47 Tamtéž, s. 275.

48 Tamtéž, s. 289.

49 Nemluvě již o tom, že specifická česká „postrčení“ se dají vykládat nejen jako snaha československých komunistů být „papežštější než papež“ (rozuměj než Moskva), ale rovněž jako specifický projev českého mesianismu uvnitř českého komunistického hnutí, jehož sebeinterpretace sahá až k pověstným „kádím“ husitských spotřebních komun, pokrývá nejrůznější a nejrůzněji interpretovaná i dezinterpretovaná fakta z následujících staletí našich národních dějin a v posledku předpokládá nevyslovené přesvědčení, že český (přeneseně československý) komunismus je ten pravý komunismus, nejlépe legitimovaný národními dějinami. Koneckonců veřejné formulace se tomuto přesvědčení dostalo v rámci „obrodného procesu“ roku 1968, a to často též zpětně, ve výkladu událostí roku 1968 z pohledu jejich nejen aktérů, ale rovněž některých později narozených interpretů. Přes zdánlivou bipolaritu československé měnové reformy roku 1953 a „obrodného procesu“ roku 1968, které dělí historicky zanedbatelných patnáct let, se tedy jedná o události téže ideologické podstaty.

Předneseno na celostátní vědecké konferenci „Rok 1953 v Československu“, kterou roku 2013 uspořádal Ústav pro studium totalitních režimů.

DOKUMENTAČNÍ PŘÍLOHA

I. ONDŘEJ KRYŠTOF KOLÁŘ – BIBLIOGRAFIE ODBORNÝCH PRACÍ
(POKRAČOVÁNÍ PŘEHLEDU Z HISTORICKÉ ROČENKY 2012):

216. Písek – příběh města
Písek, Město Písek 2012. 112 s.
217. Historická ročenka 2012
Písek, Collegium Artium o. s. 2012. 76 s.
218. Myšlenky jihočeského regionalismu jako součást ideologie agrární strany v období první a druhé československé republiky
In: Regionální zvláštnosti politiky agrární strany v období první Československé republiky. Studie Slováckého muzea 17/2012, Uherské Hradiště 2012, s. 117-124.
219. Jaromír Malý – Robert Malý – Metoděj Brandeys. Poznámky k synergickému efektu konexí regionálních samosprávných, bankovních a kulturních elit za první republiky na příkladu města Písku
In: Genius loci českého jihozápadu VII. Regionální specifika v celonárodním kontextu. Sborník příspěvků z vědecké konference (České Budějovice 2010), České Budějovice 2012, s. 96-103.
220. August Sedláček – historik český, historik písecký
Písek, Praam 2013. 48 s.

II. POŘADY PRÁCHEŇSKÉ AKADEMIE V ROCE 2013 A V PRVNÍM POLOLETÍ
ROKU 2014:

VII. ROČNÍK PRÁCHEŇSKÉ AKADEMIE - 2013

HISTORICKÝ KLUB V PÍSKU

- (15) 14. ledna 2013
Vladimír Šindelář: Cesta na popraviště
- (16) 11. února 2013
Ondřej Kryštof Kolář: Život a dílo profesora Karla Ningra
- (17) 11. března 2013
Zdeněk Javůrek: Staré písecké fotoateliéry – závěrečná část přednášky

- (18) 15. dubna 2013
Vladimír Šindelář: Jihočeský pitaval
- (19) 13. května 2013
Jan Adámek: Svatý Jan Nepomucký – patron města Písku
- (20) 10. června 2013
Richard Vlasák: Život a dílo prezidenta Budovatele dr. Edvarda Beneše
- (21) 9. prosince 2013
Ondřej Kryštof Kolář: Úvod do dějin města Písku

PODVEČERY U KAPLIČKY V PÍSKU

- (31) 22. ledna 2013
Jiří Šebestian: Ptactvo města Písku – 2. část
- (32) 19. února 2013
Richard Vlasák: České dějiny a naše současnost
- (33) 19. března 2013
Jiří Hladký: Kamenný most v Písku
- (34) 23. dubna 2013
Vladimír Červenka: Znaky měst a městeček v Prácheňském kraji
- (35) 21. května 2013
Jiří Hladký: Kaplička Panny Marie u Tlučkova mlýna v Borečnici
- (36) 18. června 2013
Vladimír Červenka: Šlechtické rody v Prácheňském kraji
- (37) Ondřej Kryštof Kolář: Kulturní a společenský život v severozápadní Anglii

JARNÍ VLASTIVĚDNÝ ZÁJEZD

- 24. dubna 2013: Obděnice, Křečovice, Křepenice, Sedlčany, Krásná Hora nad Vltavou,
Milešov, Lašovice

ZÁVĚREČNÝ VLASTIVĚDNÝ ZÁJEZD

- 21. května 2013: Kadov, Chanovice, Horažďovice

VIII. ROČNÍK PRÁCHEŇSKÉ AKADEMIE – 2014

HISTORICKÝ KLUB V PÍSKU

- (22) 13. ledna 2014
Ondřej Kryštof Kolář: Úvod do dějin Prácheňského kraje
- (23) 10. února 2014
Jiří Hladký: Dvořáckův hotel „U arcivévody Františka Ferdinanda“ v Písku
- (24) 10. března 2014
Zdeněk Duda: Turistika nesmrdí aneb počátky organizované turistiky v Písku
- (25) 7. dubna 2014
Vladimír Šindelář: Pohled do gotické a renesanční kuchyně
- (26) 12. května 2014
Ondřej Kryštof Kolář: Život a dílo Richarda Weinera
- (27) 9. června 2014
Karel Klátil: Písecká vojenská posádka na prahu první světové války

PODVEČERY U KAPLIČKY V PÍSKU

- (38) 21. ledna 2014
Beseda s Ivou Chládkovou o zavádění značky „Prácheňsko – regionální produkt“, host pořadu: Míla Vrbová, výrobce sedlické krajky
- (39) 18. února 2014
Jan Kouba: Mentalita píseckého venkova v devatenáctém století
- (40) 18. března 2014
Hana Týcová: Písečtí spisovatelé
- (41) 15. dubna 2014
Ondřej Kryštof Kolář: Titanic 102 aneb Pýcha a domýšlivost v dějinách lidstva
- (42) 20. května 2014
Ondřej Šmíd: Patnáct měsíců na novém Zélandu
- (43) 17. června 2014
Vladimír Vlasák: Ekvádor slovem a hlavně obrazem

KLUB DĚJIN UMĚNÍ V PÍSKU

Tento projekt Prácheňské Akademie byl zahájen úvodním setkáním účastníků 29. ledna 2014. Kurs bude dokončen v červnu roku 2015.

VLASTIVĚDNÝ KLUB V PROTIVÍNĚ

- (1) 30. ledna 2014
Úvodní setkání zájemců o historii a vlastivědu jižního Písecka
- (2) 27. února 2014
Ondřej Kryštof Kolář: Kulturní a společenský život v severozápadní Anglii
- (3) 27. března 2014
Karel Pecl: Život zvířátek v jihočeské přírodě
- (4) 24. dubna 2014
Beseda s členy občanského sdružení Prácheňská umělecká beseda u příležitosti jejich společné výstavy v kavárně Gallery na náměstí v Protivíně
- (5) 22. května 2014
Ondřej Kryštof Kolář: Literární toulky Píseckem

POZNÁMKA

„Prácheňská Akademie“ je od roku 2008 chráněnou zastřešující marketingovou značkou pro soubor systematických vzdělávacích a kulturních pořadů a dalších neziskových projektů. Zakladatelem a ředitelem Prácheňské Akademie je historik Ondřej Kryštof Kolář. Některé aktivity Prácheňské Akademie probíhají ve spolupráci s občanským sdružením Collegium Artium.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O AUTOROVÍ:

Český historik Ondřej Kryštof Kolář absolvoval studium historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se v semináři profesora Miroslava Hrocha specializoval na výzkum úlohy individuálních a kolektivních myšlenkových soustav v dějinách. Jeho diplomová práce měla titul „Kontinuita utopického myšlení v politických programech buržoazních revolucí“. Několik let přednášel moderní dějiny na Vysoké škole ekonomické v Praze. Po návratu do rodného kraje zprvu působil jako externí pracovník regionálních muzeí, kde zejména katalogizoval numismatické sbírky, a později pracoval v Písku jako referent státní památkové péče, přičemž si rozšířil vzdělání studiem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po Listopadové revoluci se stal nezávislým vědeckým pracovníkem a posléze založil vlastní firmu, která se věnuje vědeckovýzkumné, vzdělávací a poradenské činnosti v oblasti společenských věd. Divize jeho firmy s názvem „NCCXXCM Est. 1999“ je ústředním národním dokumentačním střediskem české umělecké medailérské tvorby dvacátého století.

Ondřej Kryštof Kolář dále působí od roku 1988 jako soudní znalec se specializací numismatika. Je členem České numismatické společnosti a Asociace umělců medailérů České republiky, jeho firma je členem Hospodářské komory České republiky. Roku 2008 založil občanské sdružení Collegium Artium a roku 2011 občanské sdružení Prácheňská umělecká beseda.

Jako hlavní záliby, jimž se věnuje ve volném čase, uvádí Ondřej Kryštof Kolář především rockovou hudbu, plavání, pěší turistiku a četbu.

SAMOSTATNÉ PUBLIKACE:

Nálezy mincí na okrese Písek I, Písek 1981
 Nálezy mincí na okrese Písek, Písek 1982
 Písecká léta Augusta Sedláčka, Písek 1987
 O Augustu Sedláčkovi, Písek 1988
 O Vojtěchu Šimkovi, Písek 1989
 Zajímavá místa okresu Písek, Písek 1990
 Prácheňská otázka a Písek, Písek 1991
 O jihočeském regionalismu, Písek 1992
 Odpotkání (sbírka básní), Písek 1994
 Vzpomínky Terezy Sedláčkové (edice), Písek 1996
 Písecké numismatické kapitoly, Písek 1997
 Poutníci od Otavy, skripta 2004
 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy a Pošumaví, Písek 2008
 Písecké solitéry. Architektura 19. a 20. století v metropoli Prácheňska, Písek 2010
 Písek – Jihočeské Atény, Písek 2012
 Písek – příběh města, Písek 2012
 Historická ročenka 2012, Písek 2012
 August Sedláček – historik český, historik písecký, Písek 2013
 Historická ročenka 2013-2014, Písek 2014

HISTORICKÁ ROČENKA 2013-2014

Vydalo občanské sdružení Collegium Artium jako účelový tisk v Písku roku 2014.

Text a redakce © Ondřej Kryštof Kolář. Náklad 200 kusů.

Tisk: Tiskárna Hemala Písek. Neprodejné.